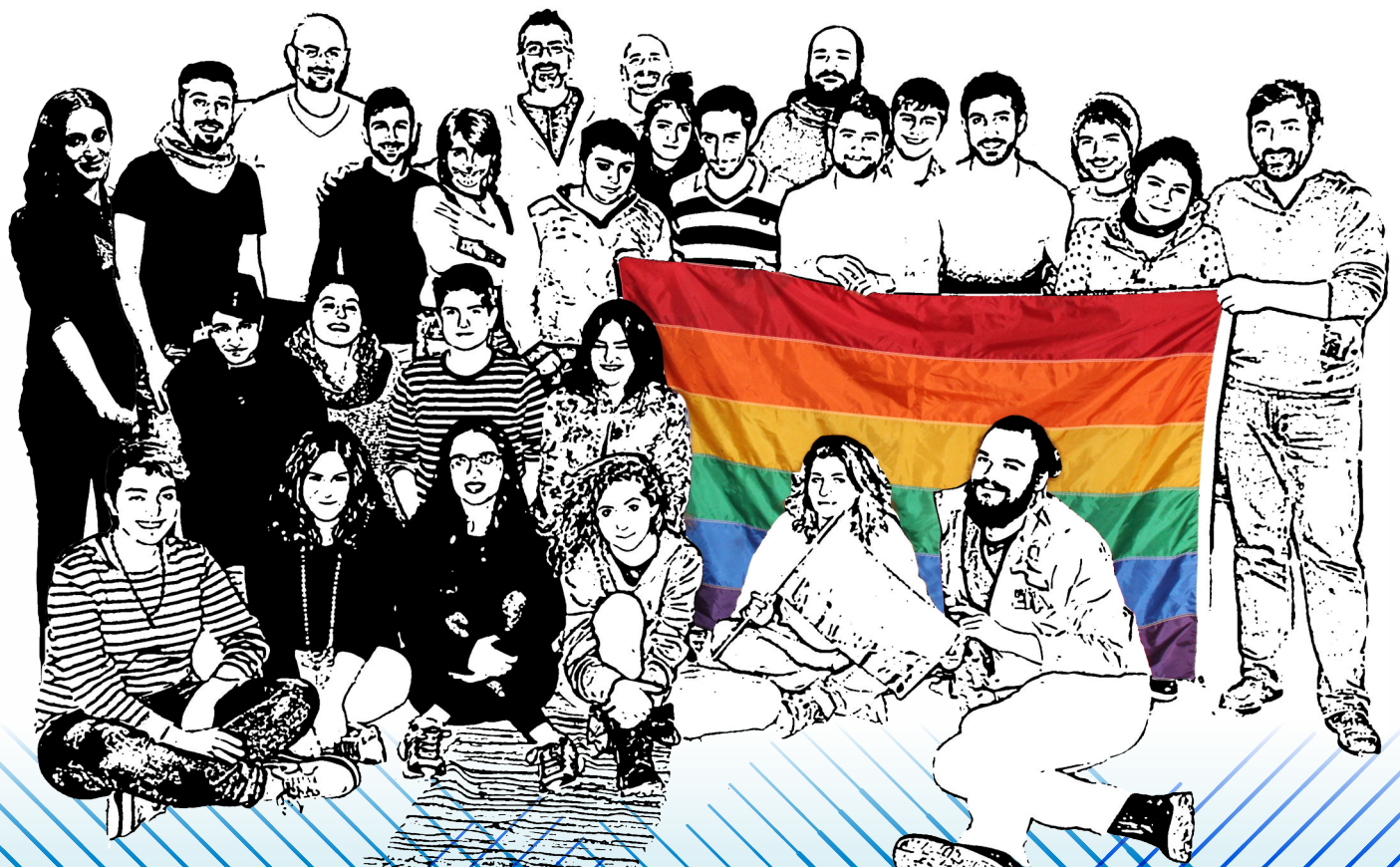

ԼԳԲՏ ԱՆՁԱՆՉ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ

Տարեկան զեկույց
Հայաստան 2015

Տարեկան զեկույց. ԼԳՏ անձանց իրավունքների իրավիճակը Հայաստանում, 2015թ.

Կազմվել է Հայաստանում (մայիս, 2016թ.)

Հանրային տեղեկատվություն և գիտելիքի կարիք ՀԿ-ի կողմից՝
Զիգրիդ Ռաուզինգ Թրասթի ֆինանսական աջակցությամբ

Ներածություն

2015թ. ԼԳՏՏ անձանց իրավունքների համար անկման տարի էր, քանի որ նոր ընդունված Սահմանադրությամբ ամուսնությունը սահմանվեց միություն՝ բացառապես կնոջ և տղամարդու միջև: Նույնասեռականների ամուսնության հարցը հատկապես լայնորեն արծարծվեց Սահմանադրության նախագծի քննարկումների ժամանակ, երբ հոմոֆոբ միավորումներն իշխանություններին մեղադրում էին նոր Սահմանադրությամբ նույնասեռականների ամուսնությունները թույլատրելու մեջ, ինչի արդյունքում ամուսնության իրավունքի վերաբերյալ հողավածը վերախմբավորվեց այնպես, որպեսզի նույնասեռականների համար հնարավոր չլինի ամուսնանալ:

ԼԳՏՏ անձանց ու նրանց աջակիցների դեմ ատելության մեկ այլ ալիք բարձրացավ, երբ Հայաստանում առաջին անգամ անցկացվեց «Ծիածան» ֆորումը ու հրապարակվեցին մասնակիցների մի մասի նկարը: ԼԳՏՏ համայնքի նկատմամբ տելությունն այնքան ավելացավ, որ ԱՄՆ դեսպանատունը, Հայաստանում ՄԱԿ-ի գրասենյակը և «Ֆրոնթլայն դիֆենդերս» իրավապաշտպան կազմակերպությունը իրենց մտահոգությունը հայտնեցին հայտարարություններով:

2015թ. պետության ու հասարակության վերաբերմունքը ԼԳՏՏ անձանց նկատմամբ ոչնչով չէր տարբերվում նախորդից: Նրանց նկատմամբ վիրավորական, զրպարտիչ տեղեկությունների տարածումը, խտրականությունը, բռնություններն ու բռնության կոչերը, ՁԼՄ-ներով ու համացանցով ատելության խոսքի տարածումը շարունակական բնույթ են կրել:

2015թ. նշանավորվեց նաև ԼԳՏՏ համայնքի դեմ ակտիվ պայքարող քաղաքական գործչի «աուֆինգով», որը Հայաստանում առաջին դեպքն էր, երբ բացահայտվեց հասարակությանը հայտնի հոմոֆոբ գործչի նույնասեռական լինելը:

2015թ. ևս ԼԳՏՏ անձինք ապավինել են հասարակական կազմակերպությունների օգնությանը՝ խուսափելով իրենց բողոքները ներկայացնել պետական մարմիններին: 2015թ. ընթացքում ԼԳՏՏ մարդկանց իրավունքների խախտման առնչությամբ ՀՀ Մարդու իրավունքների պաշտպանության գրասենյակ է դիմել ընդամենը 2 հոգի:

Սույն զեկույցն ամփոփում է «Հանրային տեղեկատվության և գիտելիքի կարիք» ՀԿ-ի (Փինք Արմենիա) 2015թ. արձանագրած և փաստաթղթավորված դեպքերը, ԼԳՏՏ անձանց հետ անցկացված հարցազրույցների արձանագրությունները, դատական գործերի, համացանցում և ՁԼՄ-ներում տեղ գտած հրապարակումները:

2015թ. իրավունքների ոտնահարման հարցով Փինք Արմենիա է դիմել 46 մարդ: Ստացված իրավունքների խախտումների դեպքերն այս կամ այն կերպ կապված են դիմողների իրական կամ ենթադրյալ սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության կամ դրա ասոցացման հետ: Ձեկույցում ցույց է տրվում, թե ԼԳՏՏ անձանց հետ փոխհարաբերություններում ինչ խախտումներ է կատարել պետությունը, իրավունքների ոտնահարման ինչ բնույթի դեպքեր են արձանագրվել 3-րդ անձանց հետ փոխհարաբերություններում ու թե բոլորի համար հավասար հնարավորություններ և ապահով միջավայրի ստեղծելու պետության ձախողումը ինչ իրադրության է հանգեցրել:

ԼԳՏՏ անձանց իրավունքների ոտնահարումը զեկույցում ներկայացված է հետևյալ կառուցվածքով.

1. Մարդու իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող ազգային և միջազգային օրենսդրության այն հիմնական դրույթները, որոնք խախտվել կամ սահմանափակվել են արձանագրված դեպքերում:
2. Կոնկրետ իրավունքների արձանագրված ոտնահարումների դեպքերի ընդհանուր նկարագրությունը:

Ձեկույցի վերջում զետեղված են «Հանրային տեղեկատվություն և գիտելիքի կարիք» ՉԿ-ի առաջարկությունները պետական մարմիններին, ՁԼՄ-ներին, միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպություններին, որոնց իրականացումը հնարավորություն կտա ապահով միջավայր ստեղծել հասարակության մեջ LQFS անձանց համար, որտեղ նրանք հանդես կգան որպես հասարակության լիիրավ անդամներ և հնարավորություն կունենան արդյունավետ իրացնելու իրենց իրավունքները և ազատությունները:

1. ԼԳԲՏ անձանց մարդու իրավունքները հարգելու և պաշտպանելու պետության պարտավորությունը

1.1. Կյանքի իրավունք

1. *Յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք:*
2. *Ոչ ոք չի կարող կամայականորեն զրկվել կյանքից:*
3. *Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել կամ ենթարկվել մահապատժի:*

Յոդված 24, ԳԳ Սահմանադրություն¹

Անձի կյանքի իրավունքի իրականացումն ապահովելու պետության պարտականությունը ոչ միայն ենթադրում է ուղղակիորեն չմիջամտել դրա իրականացմանը, այլև պաշտպանել մասնավոր անձանց կողմից ոտնձգություններից²: Այսինքն, պետության ուղղակի պատասխանատվության բացակայությունը անձի կյանքի իրավունքի միջամտության գործում չի բացառում վերջինիս պատասխանատվությունը իրավունքի խախտման հարցում³: Այնուամենայնիվ, կյանքի իրավունքը պետք է մեկնաբանվի այնպես, որպեսզի անհամաչափ ծանր բեռ չդրվի իշխանությունների վրա: Երրորդ անձանց կողմից ոտնձգությունների դեպքում կյանքի իրավունք խախտում կարող է արձանագրվել այն դեպքում, երբ հաստատվի, որ պետությունը իմացել է կամ պարտավոր է իմանալ տվյալ պահին երրորդ անձանց կողմից անձի կյանքին սպառնացող իրական և անմիջական վտանգի առկայության մասին և իր լիազորությունների շրջանակներում չի ձեռնարկել անհրաժեշտ ողջամիտ միջոցներ կանխելու անձի կյանքին սպառնացող այդ վտանգը⁴:

Կյանքին և առողջությանը վնաս հասցնելու և այլ սպառնալիքներ

«Ծիածան» ԼԳԲՏ Ֆորում

Հոկտեմբերի 17-18-ը տեղի է ունեցել Հայաստանում առաջին ԼԳԲՏ ֆորումը⁵: Փինք Արմենիայի կայքէջում ֆորումի անկացման մասին տեղեկության և մասնակիցների լուսանկարը հրապարակելուց հետո մի շարք լրատվամիջոցներ վերահրապարակեցին լուրը: Սոցիալական կայքերում լրատվամիջոցների տարածած հրապարակումների տակ բազմաթիվ օգտատերեր սպառնալիքներ էին հնչեցրել ֆորումի մասնակիցներին, ընդհուպ մինչև՝ սպանության:

Նկարում երևացող անձանցից մեկը պատմում է, որ իր ծանոթ տղաներից մեկը Ֆեյսբուքում անձնական նամակով սպառնացել է վերջինիս, իր տեղն ասել ուրիշներին, որ գնան վերացնեն. «Գրել էր՝ մի աղջկա ուղղեցի հիվանդանոց ընկավ, նայի տես քեզ էլ չուղղենք», - պատմում է ֆորումի մասնակիցը:

Ֆորումի մեկ այլ մասնակցի Ֆեյսբուքի անձանոթ օգտատերը անձնական նամակ է գրել

¹ Յոդված 24, ԳԳ Սահմանադրություն, ընդունված 06.12.2015թ.

² Անգելովան և Իլիեվն ընդդեմ Բուլղարիայի ԹԻՎ 55523/00 ՄԻԵԴ վճիռ, §93

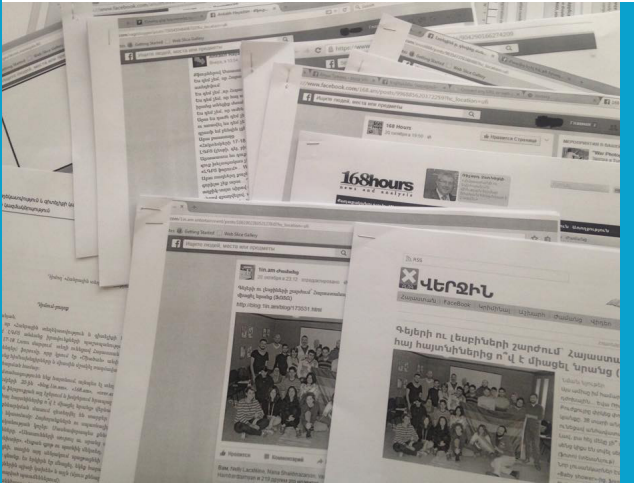
³ Եվրոպայի հտորիորդի CM/Rec(2010)5 «Սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության հիմքով խտրականության դեմ պայքարի միջոցների վերաբերյալ» հանձնարարական

⁴ Օսմանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության ԹԻՎ 23452/94 ՄԻԵԴ վճիռ

⁵ Հայաստանում տեղի ունեցավ առաջին ԼԳԲՏ ֆորումը,

<http://www.pinkarmenia.org/2015/10/lgbt-forum/>

ու սպառնացել վերացնել նրան ու նրա ընտանիքը՝ գրելով. «Հեսա սպասի հասցետ իմանամ գամ հետևիցդ, ավելի շուտ ընտանիքիդ հետևից, նախնական տվյալներով արեշցի Վարդան, շուտով կոնկրետ կիմանամ սադ»:

Վերը նշված երկու դեպքերի հիման վրա Փինք Արմենիան, որպես ֆորումի կազմակերպիչ, դիմել էր իրավապահ մարմիններին, որպեսզի քրեական գործ հարուցվի և սպառնալիք հնչեցնողները պատասխանատվության կանչվեն, սակայն քրեական գործի հարուցումը մերժվել է՝ հանցակազմի բացակայության պատճառաբանությամբ:

Իրավունք թերթը, պարզելով, որ ֆորումը տեղի է ունեցել Լոռու մարզի Վանաձոր քաղաք տանող ճանապարհին գտնվող «Թեժ լեռ» հանգստյան տանը, պատասխան էր պահանջել, թե ինչու են տարածք տրամադրել միջոցառման համար:

«Թեժ լեռ»-ի ներկայացուցիչ էլլա Ղանբարյանը պատասխանել է, որ տեղյակ չեն եղել, թե ինչ համաժողով է լինելու⁶: Հարցին, թե արդյո՞ք հետազայում ևս տարածք կտարամադրեն, Ղանբարյանն ասել է. «Կարծում եմ՝ ոչ: Մեր մտքով բացարձակ չանցավ, որ կարող է խնդիր առաջանալ»:

Հրապարակման հեղինակ Սոնա Դավթյանը Հ.Գ.-ում հանգստյան տներին հորդորել է, որ ՀԿ-ներին կան մարդկանց տարածք տրամադրելուց առաջ ուշադիր լինեն, որպեսզի հետազայում ստիպված չլինեն «մեծ գումարներ ծախսել սենյակները դեզինֆեկցիայի ենթարկելու համար»:

Ֆորումի վերաբերյալ մեկնաբանություններից անմասն չեն մնացել նաև պետական պաշտոնյաները: Իրավունք թերթի «Վանաձորի քաղաքապետն ամոթանք է տալիս համասեռամոլության քարոզիչներին» նույն հոդվածում իր մեկնաբանություններն է տվել նաև Վանաձորի քաղաքապետ Սամվել Դարբինյանը՝ ասելով. «Ամոթ իրենց: Այդ հանգստյան տունն իմ համայնքին չի պատկանում: Բայց իրոք ամոթ իրենց, որ նման հավաք են կազմակերպել: Եթե լռեցիներն իմանային, որ նման հավաք է կազմակերպվում, նրանք նման հավաք չէին կարող անել»: Հարցին, թե ինչ քայլեր կձեռնարկեն, որպեսզի կանխեն այդօրինակ հետագա հավաքները Լոռու մարզում, Դարբինյանն ասել է. «Դուք մեզ տեղյակ պահեք, մնացածը մենք գիտենք»:

Վանաձորի քաղաքապետի արտահայտությունների առնչությամբ «ՓԻՆԶ»-ը հարցում էր ուղարկել Սամվել Դարբինյանին՝ ճշտելու հարցազրույցի համապատասխանությունն իրականությանը, ինչին վերջինս պատասխանել էր. «... հոկտեմբերի 22-ին Իրավունք թերթի կայքէջում հրապարակված հոդվածում ներկայացված իմ կողմից արտահայտված «Դուք տեղյակ պահեք, մնացածը մենք գիտենք» խոսքերը հիմա էլ են շատ կարևորում, քանի որ իրապես մենք գիտենք, որ ներկայիս գլոբալիզացման պայմաններում շատ կարևոր է մատաղ սերնդի հայեցի դաստիարակությունը և հայ ընտանիքի ավանդական արժեքների պահպանումը»:

Դարբինյանի արտահայտությունների առիթով «ՓԻՆԶ»-ը դիմել էր ՀՀ Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի՝ «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված էթիկայի կանոնները խախտելու առնչությամբ վարույթ հարուցելու ակնկալիքով: Հանձնաժողովը հրաժարվել է վարույթ հարուցել՝ պատճառաբանելով, որ ներկայացված հարցը դուրս է Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի իրավասության շրջանակից:

⁶ Վանաձորի քաղաքապետն ամոթանք է տալիս համասեռամոլության քարոզիչներին, <http://goo.gl/v8LNVc>

Մի դրոշի նկարի պատմություն

Մայիսի 17-ին՝ հոմոֆոբիայի և տրանսֆոբիայի դեմ պայքարի միջազգային օրը LQAP հարցերի ջատագով մի խումբ մարդիկ Երևանի կենտրոնական փողոցներից մեկում լուսանկարվել էին ծիածանագույն դրոշով: Նկարը սոցիալական կայքերում, ապա առցանց լրատվամիջոցներում հայտնվելուց հետո, բազմաթիվ մարդիկ սպանության կոչեր ու հայիոյանքներ էին հնչեցրել լուսանկարում երևացող մարդկանց հասցեին: Սպառնալիքների առնչությամբ ՓԻՆԲ-ը դիմել է իրավապահ մարմիններին: Քննչական կոմիտեում քրեական գործի հարուցումը մերժվել է՝ հանցակազմի բացակայության հիմքով:

Սպառնալիքներ

Փինք Արմենիայում դեպք էր գրանցվել, երբ անձը տեղեկացրել էր, որ իր մորաքրոջ տղան, որն իմացել է իր նույնասեռական լինելու մասին, վերջինիս ծեծի է ենթարկել փողոցում, ինչի ժամանակ նաև վիրավորանքներ ու հայիոյանքներ է հասցրել նրան՝ կապված սեռական կողմնորոշման հետ: Այդ միջադեպից հետո մի քանի անգամ մորաքրոջ տղան դեռևս շարունակում է սպառնալ, որ ծեծի կենթարկի իրեն նորից, եթե շարունակի այդ կյանքով ապրել: Նաև շանտաժի է ենթարկում վերջինիս, որ նրա սեռական կողմնորոշման մասին կհայտնի ծնողներին և բարեկամներին:

21 տարեկան նույնասեռական տղան Փինք Արմենիա էր դիմել ընտանիքում ունեցած կոնֆլիկտի պատճառով, որը կապված էր իր սեռական կողմնորոշման հետ: Հորեղբայրը պատահական տեսնել է նրա հեռախոսին եկած կարճ հաղորդագրությունը, որն ուղարկել էր տղայի զուգրնկերը: Հաղորդագրությունը պարունակում էր սիրային խոստումներ և այլ ինտիմ բնույթի արտահայտություններ, որոնց միջոցով հորեղբայրը հասկանում է, որ հաղորդագրություն գրողը տղա է և որ իր եղբոր տղան նույնասեռական է: Տղայի հորեղբայրը սկսում է վիճել նրա հետ, անպատվել, ֆիզիկական բռնություն է կիրառում նրա նկատմամբ: Արդյունքում հորեղբայրը դուրս է հանում նրան տնից՝ թույլ չտալով իր հետ վերցնել որևէ իր:

Փինք Արմենիայում գրանցված այլ դեպքի համաձայն, նույնասեռական տղային համալսարանից դուրս գալուց հետապնդել են, կանգնել են շենքի մուտքի մոտ, որտեղ վերջինս մտել է, այնուհետև շարունակել են հետևել և հրավիրել են հաշվեհարդար տեսնելու՝ այն պատճառաբանելով այն հանգամանքով, որ նա շատ կանացի արտաքին ունի և դա նրան հարիր չէ: Ընկերների միջամտությամբ վեճը կանխվել է:

1.2 Խոշտանգումներից կամ անմարդկային, արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքից զերծ մնալու իրավունք

1. Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի:

2. Մարմնական պատիժներն արգելվում են:

3. Ազատությունից զրկված անձինք ունեն մարդասիրական վերաբերմունքի իրավունք:

Հոդված 26, մաս 1, ՀՀ Սահմանադրություն⁷

Խոշտանգումը ցանկացած գործողություն է, որի միջոցով պետական պաշտոնյա անձը կամ պաշտոնապես հանդես եկող այլ մարդ, կամ նրանց հրահրմամբ և գիտությամբ կամ լռելյայն համաձայնությամբ, որևէ անձի մտածված կերպով հասցնում է ուժեղ ցավ կամ տառապանք՝ մարմնական կամ մտավոր, նրանից կամ երրորդ անձից տեղեկություններ կամ խոստովանություն կորզելու, իր կամ երրորդ անձի կատարած հանցանքի կամ այն գործած լինելու մեջ կասկածելու համար, ինչպես նաև նրան կամ երրորդ անձին վախեցնելու կամ հարկադրելու նպատակով, կամ ցանկացած բնույթի խտրականության վրա հիմնված ամեն մի այլ պատճառով: Այս բնորոշման մեջ չեն մտնում այն ցավն ու տառապանքը, որոնք ծագում են սոսկ օրինական սանկցիաների պատճառով, անբաժանելի են այդ սանկցիաներից կամ ծագել են դրանցից՝ պատահականորեն⁸:

Խոշտանգումներից և դաժան վերաբերմունքից ազատ լինելը անձի բացարձակ իրավունք է և ենթակա չէ սահմանափակման⁹: Որպեսզի դաժան վերաբերմունքն առաջացնի անձի վերոհիշյալ իրավունքի խախտում, անհրաժեշտ է, որպեսզի այն հասնի դաժանության նվազագույն մակարդակի, պետք է հաշվի առնվեն նաև կոնկրետ գործի հանգամանքները, ինչպես, օրինակ, վերաբերմունքի բնույթը, թե ինչ համատեքստում է այն տեղի ունեցել, դրա տևողությունը, ֆիզիկական և հոգեբանական հետևանքները, իսկ որոշ դեպքերում նաև՝ անձի տարիքը, սեռը և առողջական վիճակը¹⁰: Անհրաժեշտ է տարբերակել խոշտանգումը անմարդկային վերաբերմունքից, արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքից, որտեղ խոշտանգումը անձին դիտավորությամբ պատճառված այն վնասն է, որը պատճառել է շատ լուրջ և դաժան տառապանք, մինչդեռ նվաստացնող վերաբերմունք կարող է համարվել այն վերաբերմունքը, որ անձի մոտ առաջացնում է վախի, վտանգի, ստորացված լինելու զգացողություններ¹¹, իջեցնում է անձի հեղինակությունը և դերը, մարդկային արժանապատվությունը կամ ստիպում է անձին գործել իր կամքին կամ խղճին հակառակ¹²: Որոշ դեպքերում սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության հիմքով խտրականությունը, սպառնալիքները, նույնպես նվաստացնող վերաբերմունք է համարվում¹³: Այս դեպքերում անհրաժեշտ չէ պետության կողմից դիտավորության առկայությունը անձի անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքից ազատ լինելու իրավունքի խախտման փաստը ճանաչելու համար¹⁴:

⁷ Հոդված 26, ՀՀ Սահմանադրություն, ընդունված 06.12.2015թ.

⁸ Հոդված 1, Խոշտանգումների եւ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի այլ ձևերի դեմե ՄԱԿ-ի 1984թ. կոնվենցիա

⁹ Փրեթքին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության Միե՛ր Թիվ 2346/02 վճիռ, §49

¹⁰ Փրայսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության Միե՛ր Թիվ 33394/96 վճիռ, Կոստելլո-Ռոբերթսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության Թիվ 13134/87 Միե՛ր վճիռ, §30

¹¹ Այդինն ընդդեմ Թուրքիայի Թիվ 23178/94 Միե՛ր վճիռ

¹² Արևելյան աֆրիկյան ասիացիներն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության Թիվ Միե՛ր 4715/70, 4783/71 և 4827/71 գործերով

¹³ Սմիթը և Գրեդին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության Միե՛ր Թիվ 33985/96 և 33986/96 գործեր

¹⁴ Փիրսն ընդդեմ Հունաստանի Թիվ 28524/95 Միե՛ր վճիռ, ինչպես նաև Խոշտանգումների և դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի այլ ձևերի հարցերով ՄԱԿ-ի Հատուկ զեկուցողի U.N. Doc. No. A/56/156 2001թ. զեկույց փաստաթուղթ

ԼԳՏ անձանց իրավիճակը քրեակատարողական հիմնարկներում

ՀՀ քրեակատարողական հիմնարկներում ԼԳՏ անձանց վիճակը շարունակում է ծանր մնալ: Վերջիններս պահման պայմանները քրեակատարողական հիմնարկներում ակնհայտորեն տարբերվում են այլ կալանավորների կամ դատապարտյալների պահման պայմաններից: ԼԳՏ անձինք պահվում են առանձին խցերում, չեն օգտվում ընդհանուր օգտագործման սպասքից, և կատարում են հիմնարկների ամենակեղտոտ և «ոչ հարիր» համարվող աշխատանքները՝ զուգարանների և տարածքի այլ մաքրության աշխատանքներ:

Հարկ է նշել, որ անձի նկատմամբ վատ վերաբերմունքը պայմանավորված է ոչ միայն նրա իրական կամ ենթադրյալ սեռական կողմնորոշմամբ, այլև որպես «արվամուլ» պիտակավորմամբ՝ քրեակատարողական հիմնարկներում գործող քրեական ենթամշակույթի որոշակի չափանիշներին բավարարելու կամ չբավարարելու պայմաններում:

Որպես օրինակ՝ «Հրազդան» ՔԿՀ-ում պատիժը կրող 18-ամյա կալանավոր նույնասեռական Արթուր Միքայելյանը զանգահարել է tert.am լրատվական ու պատմել, որ ցանկանում է տեղափոխվել «Նուբարաշեն» ՔԿՀ կամ որոշ ժամանակով՝ դատապարտյալների հիվանդանոց, քանի որ այնտեղ ճնշումների է ենթարկվում¹⁵:

Թերթի հետ զրույցում նա նշել է, որ 10 հատ դիմում է ուղարկել քրեակատարողական վարչության պետ Արթուր Օսիկյանին և տեղաբաշխման համձնաժողովի նախագահին, բայց պատասխան չի ստացելում:

«Ստեղի պետը նուրբ ձևով ասեմ, ինձ ասում ա՛յ գոմիկ, այ եսիմ ինչ, այ անչափահաս: Շանտաժ ա անում թե դատի կտա, բայց ինչի՞՞ համար (...) Այստեղ արդեն թշնամի եմ ձեռք բերել: «Հրազդան» ՔԿՀ-ի պետը երեկ գիշեր ինձ շանտաժ էր անում, ասում էր՝ քեզ ծեծի կենթարկեմ, աթոռը գլխիդ կջարդեմ, ինձ դրդում ա ինքնասպանության, ասում ա ուզում ես կախվի, քեզ չենք օգնելու», - ասել է դատապարտյալը ու նշել, որ արդեն մի անգամ ինքնավնասվել է և պատրաստվում է կրկին անել:

Medialab.am-ում «Սեռական շահագործում» և «կեղտոտ աշխատանք»։ Նույնասեռական դատապարտյալները «դժոխքում» են ապրում» հոդվածում նախկին կալանավորը, որը 7 տարիների ընթացքում 4 կալանավայր է տեսել՝ Արթիկի, Սևանի, Կոշի և Նուբարաշենի, պատմել է, որ բոլոր տեղերում էլ, եթե նույնասեռական ես, ամենադաժան ու ստորացուցիչ վերաբերմունքին ես արժանանում, ընդհուպ մինչև սեռական ոտնձգությունների¹⁶. «Ձոնի հայաթում 12 տեղանոց զուգարան կա, ըտեղ ամեն օր սեքս էին անում, նույնասեռականներին զոռով մտցնում էին զուգարան ու ...», - պատմել է նա՝ նշելով, որ նույնասեռականների դեմ ոտնձգությունների մեջ իրենց մեղքի բաժինն ունեն կալանավայրի աշխատակիցները, - «Ձոնի «լավ տղերքը» կալանավայրի աշխատողին 1000-2000 դրամ են տալիս, որ նույնասեռականներից մեկին բերեն իրենց խուց, եթե չի էլ ուզում, զոռով են տանում, էդ տղուն ոնց ասես օգտագործում են, հետո նույն աշխատողը հետ ա տանում իրենց խուց: Աշխատողներն են դաբրո տալիս կալանավորներին, ասում են՝ ոնց ուզում եք, ըտենց էլ շարժվեք»:

Այդուհանդերձ նրա նկատմամբ բռնությունների մասին կալանավայրում գտնվելու ժամանակ նա չի ցանկացել բողոքել. «Ինձ 4-5 հոգով ծեծել են, որովհետև ես չեմ համաձայնել սեքս անել մեկի հետ, ում չէի ուզում: Իմ տեսքից պարզ երևում էր, որ ես ծեծված եմ, բայց ես չեմ բողոքել, ոչ էլ ինձ աշխատակիցներն են հարցրել, թե ինչ է եղել հետո», - պատմել է նա:

Նրա պնդմամբ, իրեն սպանության և գողության շինծու մեղադրանք է ներկայացվել, քանի որ տեղյակ են եղել նրա կողմնորոշման մասին:

¹⁵ Միասեռական կալանավորը պահանջում է «Հրազդան» ՔԿՀ-ից իրեն տեղափոխեն «Նուբարաշեն», սակայն ՔԿՀ-ում ճնշումների է ենթարկվում, <http://www.tert.am/am/news/2015/12/16/nubarashen/1876424>

¹⁶ «Սեռական շահագործում» և «կեղտոտ աշխատանք»։ Նույնասեռական դատապարտյալները «դժոխքում» են ապրում, <http://medialab.am/news/id/6632>

ԼԳՏ անձանց իրավիճակը զինված ուժերում

ԼԳՏ զորակոչիկների համար ոչ նպաստավոր պայմաններ ի հայտ են գալիս դեռևս զինվորական հաշվառման, բժշկական քննության և հետազոտման ընթացքում, ինչպես նաև դրա հետևանքով առաջացած խնդիրների արդյունքում:

Անձինք, ում սեռական կողմնորոշումը կամ գենդերային ինքնությունը հայտնի է դարձել ծառայության ընթացքում, նույնպես շարունակում են խոցելի մնալ ՀՀ զինված ուժերում գտնվելու ընթացքում:

Փինք Արմենիայի գրանցած դեպքի համաձայն, 1 տարի զինծառայության մեջ գտնվող անձը պատմել է, որ ծառայակիցներից մեկն իմացել է իր սեռական կողմնորոշման մասին, այնուհետև լուրը հայտնի է դարձել ողջ զորամասին: Հրամանատարությունը նրան հայտնել է, որ վերջինս պետք է դիմում ներկայացնի զորամասը փոխելու, ինչպես նաև հոգեբուժական հաստատություն ուղղորդելու նպատակով: Դրանից հետո նրան մի քանի օր պահել են հոգեբուժական հաստատությունում, որտեղ, համոզվելով, որ նա չի խաբում իր սեռական կողմնորոշման վերաբերյալ, տեղափոխել են զինվորական հոսպիտալ՝ զինվորական ծառայությունը շարունակելու համար: Նրա պնդմամբ Վարդենիսի հոսպիտալում ծառայում են միայն մի քանի նույնասեռականներ, որոնք կատարում են հոսպիտալի մաքրության աշխատանքները, բնակվում են խիստ վատ պայմաններում՝ հոսպիտալից առանձնացված մի տնակում, որտեղ չկա ջեռուցում և առաջնային կենցաղային պայմաններ: Նույնասեռական զինվորները առանձնացված են ընդհանուր հոսպիտալի անձնակազմից, նրանց չի թույլատրվում օգտվել շփվել հոսպիտալի ծառայողների հետ, օգտվել ընդհանուր ճաշարանից և ընդհանուր օգտագործման սպասքից և կենցաղային այլ իրերից: Բացի դա, հոսպիտալի ողջ անձնակազմը գիտի իր և մի քանի մյուս ծառայողների սեռական կողմնորոշման մասին, տարածքում կան նաև բնակելի շինություններ, որտեղ ապրող մարդիկ նույնպես գիտեն, թե ինչու են մի քանի զինվորներն առանձնացվել ընդհանուր զորամասից:

Մեկ այլ դեպքի համաձայն, անձը, որը ծառայում է ՀՀ զինված ուժերում, շարունակաբար շանտաժի է ենթարկվում իր նախկին ծառայակից զինվորներից մեկի կողմից, ով ասում է, որ կտեղեկացնի իր սեռական կողմնորոշման վերաբերյալ տեղեկություններ, եթե հրաժարվի որոշակի գործողություններ իր օգտին կատարելուց, մասնավորապես, եթե հրաժարվի իրեն վճարել որոշակի գումար: Անձը, գտնվելով տագնապալից իրավիճակում, ստիպված է եղել միառժամանակ կատարել իրենից պահանջված գործողությունները՝ գտնելով, որ կարող է առավել վատ վիճակում հայտնվել, եթե զորամասում տեղեկանան իր սեռական կողմնորոշման մասին:

Տրանսգենդերների նկատմամբ բռնություն

Օգոստոսի 26-ի լույս 27-ի գիշերը Երևանի կենտրոնում 5 հոգի հարձակվել ու ծեծել են 2 տրանսգենդեր անձի: Մինչ ծեծը տուժողները վազել են ՀՀ գլխավոր դատախազության մուտքի մոտ՝ հույս ունենալով, որ դատախազության ծառայողները օգնություն կցուցաբերեն: Սակայն, ինչպես նշում են 2 տուժողները, դատախազությունից չեն արձագանքել, դուռը չեն բացել, փոխարենը դատախազության ծառայողները ներսից լուռ հետևել են, թե իրենց ինչպես են ծեծում¹⁷:

Փաստի վերաբերյալ դիմողներից մեկը հաղորդում է տվել ՀՀ Երևան քաղաքի կենտրոնի Ոստիկանության քննչական բաժանմունք: Հարուցվել էր քրեական գործ, սակայն հետո տուժողը բողոքը հետ էր վերցրել, այս մասին ավելի մանրամասն տես 1.6 բաժնում:

¹⁷ Ծեծել են միասեռական լինելու համար, <https://youtu.be/INL5tzhDmGU>

1.3. Խտրականության և ատելություն սերմանող խոսքի գերծ մնալու իրավունք

Ատելություն և անհանդուրժողականություն պարունակող խոսքի արգելքը ենթադրում է ոչ միայն պետության կողմից նման խոսքի տարածման արգելքը, այլև պարտականություն ձեռնարկելու համապատասխան միջոցներ, որպեսզի նման խոսքը երրորդ անձանց կողմից չխրախուսվի¹⁸: Այս առիթով պետության պարտականությունն է ձեռնարկել օրենսդրական և այլ միջոցառումներ կանխելու անձանց նկատմամբ անհանդուրժողականության և ատելության որոշակի հարթակներում, որոշակի ձևերով և բովանդակությամբ սերմանումը:

Ատելության խոսքը սահմանափակում է խոսքի ազատությունը: Խոսքի ազատությունը բացարձակ իրավունք չէ և ենթակա է որոշակի սահմանափակումների¹⁹: Այն ներառում է գաղափարներ և կարծիքներ արտահայտելու ազատությունը, բայց միևնույն ժամանակ պարտականություն է սահմանում խուսափել անձի նկատմամբ այնպիսի արտահայտություններից, որոնք պարունակում են վիրավորանք այլ անձանց նկատմամբ, խախտում են նրանց իրավունքները²⁰: Մասնավորապես, խոսքի ազատության իրավունքը չի ենթադրում ատելության խոսքի ազատություն²¹:

Ատելության խոսք է համարվում «...արտահայտման այն բոլոր դրսևորումները, որոնք տարածում, հրահրում, խթանում կամ արդարացնում են ռասայական ատելությունը, քսենոֆոբիան, հակասեմիտիզմը կամ անհանդուրժողականությամբ պայմանավորված ատելության այլ դրսևորումներ, ներառյալ, ազդեցիկ ազգայնականությամբ պայմանավորված անհանդուրժողականությունը, փոքրամասնությունների և այլ խմբերի նկատմամբ խտրականությունն ու թշնամանքը...»²²:

ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ պետական պաշտոնյաների բացասական վերաբերմունքը

2015թ. պետական այրերի ելույթների ԼԳԲՏ անձանց դեմ ելույթները նախորդ տարվա համեմատ չեն նվազել: Սակայն ի տարբերություն 2014թ., այս տարում ԼԳԲՏ անձանց դեմ կոչերին միացան նաև այլ կուսակցությունների առաջնորդներ և անդամներ, մասնավորապես ԱԺ-ում «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցության ղեկավար, Եվրոպական ինտեգրման հանձնաժողովի նախագահ Նաիրա Զոհրաբյանը, LGBTnews.am-ին տված հարցազրույցում ասել էր, որ ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ իր վերաբերմունքը բացասական է և ինքն ամեն ինչ կանի, որպեսզի ԼԳԲՏ անձինք չկարողանան իրենց մետաստազները տարածել²³.

«Ինչպես իմ շատ գործընկերներ, ես չեմ առաջարկում նրանց, ասենք, խարույկի վրա այրել կամ «իզոլացնել» հասարակությունից, բայց ես ուղղակիորեն ընդունեմ եմ, որ որքան մեր հանրությունը զերծ մնա նման այլասերվածությունից, այնքան մենք կկարողանանք մեր ազգի բարոյաէթիկ նկարագիրը պահպանել: Ինձ համար բացարձակապես ընդունելի չէ այդ ամենը», - ասել Զոհրաբյանն՝ իր այսպիսի դիրքորոշումը կապելով Աստծո հետ, - «Ես գիտեմ, որ կա բնության օրենք, Աստծո օրենք, պատվիրաններ, և այն խավը, որը կզնա Աստծո պատվիրաններին դեմ, կարժանանա Աստծո պատժին: Այո՛, նրանց մեջ երևի մի

¹⁸ Օզգուր Գյունդեմն ընդդեմ Թուրքիայի Թիվ 23144/93 ՄԻԵԴ վճիռ

¹⁹ ՄԻԿ Ընդհանուր մեկնաբանություն Թիվ 34

²⁰ Էրբականն ընդդեմ Թուրքիայի Թիվ 59405/00 ՄԻԵԴ վճիռ

²¹ ՄԻԿ Ընդհանուր մեկնաբանություն Թիվ 11

²² Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների Կոմիտեի, հանձնարարական Թիվ R 97 ,ատելության խոսքի վերաբերյալ, ընդունված 30 հոկտեմբեր, 1997թ.

²³ Ես կանեմ հնարավոր ամեն ինչ, որ ԼԳԲՏ անձինք չկարողանան իրենց մետաստազները տարածել Հայաստանում. Նաիրա Զոհրաբյան, <http://goo.gl/xwRS0I>

խավ կա, որ գեներտիկական հիվանդ է, մեկ այլ խավ՝ հոգեկան շեղմունք ունի, բայց պետք չէ տուրք տալ»:

Նաիրա Ջոհրաբյանը, որը նաև ԵԽԽՎ Հայաստանի պատվիրակության անդամ է, ընդգծել է, որ վեհաժողովում ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանությանն առնչվող բոլոր օրինագծերին դեմ է քվեարկել և շարունակելու է դեմ քվեարկել:

Ժառանգություն կուսակցության նախկին անդամ Ռուբիկ Հակոբյանը, որը նաև ԱԺ-ում ժառանգություն խմբակցության ղեկավարն էր, այժմ անկուսակցական պատգամավոր է, կուսակցությունից դուրս գալուց ամիսներ անց Իրավունք թերթին տված հարցազրույցում անդրադարձել էր Հայաստանում տեղի ունեցած ԼԳԲՏ ֆորումին՝ հեզմելով, որ մասնակիցները եվրոժպիտներով միասնականներ էին, ասել է. «Մենք երբեմն զրկում ենք մեզ ինքնապաշտպանական հնարավորությունից՝ չգիտեմ ինչ-ինչ արժեքներ պահպանելով²⁴: Այն բոլոր իրավունքները, որոնք հակասում են ազգի, պետության, անվտանգության իրավունքին, դրանք մեզ համար գոյություն չպետք է ունենան: Ինձ այսօր պաշտպանող զինվոր է պետք, ոչ թե միջազգային կառույցներից օգտվող և ինչ-որ աղանդների մաս կազմող մեկը, ով ասում է՝ չեմ ուզում ծառայել»:

Հակոբյանը ԼԳԲՏ անձանց դեմ պայքարը ևս հիմնավորել է կրոնով. «Ես կրոնական առումով մոլեռանդ չեմ, բայց Աստվածաշունչն ասում է գնացե՛ք բազմացե՛ք, տարբեր սեռեր, պահպանե՛ք բնությունը: Հիմա ինչ, Աստվածաշունչն օրենքից դուրս հայտարարե՞մք»:

Օրինաց երկիր խմբակցության պատգամավոր Հովհաննես Մարգարյանն առաջարկել է արհամարհել ԼԳԲՏ մարդկանց և նրանց իրավունքները, LGBTnews.am-ի տված հարցազրույցում նա ասել է, որ իր համար անընդունելի են նույնասեռական անձինք, թեև եթե իրավունքի խախտման հետ կապված դիմեն իրեն, նա կփորձի օգնել: Հարցին, թե ինչպես կքվեարկի, եթե ԱԺ-ում ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ օրինագիծ լինի, Մարգարյանն ասել է, որ ընդհանրապես չի մասնակցի քվեարկությանը²⁵:

Հայաստանի հանրապետական խմբակցության պատգամավորները, ինչպես և նախորդ տարի, 2015թ. ևս արտահայտեցին իրենց բացասական վերաբերմունքը ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ:

LGBTnews.am-ին տված հարցազրույցում ՀՀԿ-ական պատգամավոր, Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի անդամ Ռուզաննա Մուրադյանը հայտնել էր, որ ԼԳԲՏ անձանց իրավունքն ինքը մարդու իրավունք չի համարում և խորհուրդ է տվել պրոպագանդայով չզբաղվել²⁶. «Այս ի՞նչ թեմա էք, ախր, վերցրել, ո՞նց կարելի է, եկե՛ք չպրոպագանդենք: Երբ խոսում ենք այս ամենի մասին, դա արդեն պրոպագանդա է», - ասել է նա:

ՀՀԿ-ական մեկ այլ պատգամավոր՝ Մուրադ Մուրադյանը, ամաչում է խոսել ԼԳԲՏ անձանց ու նրանց իրավունքների մասին, այդ մասին նա ասել է LGBTnews.am-ի հետ զրույցում²⁷. «Ամոթ ա, ամոթ ա, ինձ էդպիսի հարցեր մի՛ տվեք, ես տենց բաներին դեմ եմ, գնացե՛ք, ուրիշ պատգամավորներին հարցրեք: Գնա գրի, ասա՝ Մուրադ Մուրադյանը դեմ ա: Ամոթ ա, հայ ժողովրդին ամոթ ա, ինձնից հեռու»:

Մուրադյանը նաև նշել է, որ ԼԳԲՏ մարդիկ «ուղեղի շեղում ունեն» ու նրանք վերջին 30-40 տարվա մեջ են ի հայտ եկել:

²⁴ Հիմա ինչ, Աստվածաշունչն օրենքից դուրս հայտարարենք, <http://goo.gl/f064Zy>

²⁵ Հովհաննես Մարգարյանն առաջարկում է արհամարհել ԼԳԲՏ անձանց և նրանց իրավունքները, <http://goo.gl/InIcjb>

²⁶ ԼԳԲՏ անձանց իրավունքը ես մարդու իրավունք չեմ համարում. ՀՀԿ-ական Ռուզաննա Մուրադյան, <http://goo.gl/JByGZK>

²⁷ ՀՀԿ-ական պատգամավոր Մուրադ Մուրադյանը կարծում է, թե ԼԳԲՏ մարդիկ «ի հայտ են եկել վերջին 30-40 տարվա մեջ», <http://goo.gl/LtJwmg>

Տաճատ Վարդապետյանին, որը նույնպես ՀՀԿ-ական պատգամավոր է, հունից հանել է ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների վերաբերյալ LGBTnews.am հարցը²⁸. «Ինձ այդպիսի հարցեր մի՛ տվեք, դրանք ինձ համար ամենատեսիլի մարդիկ են: Ես հիմա գուցե սեռական բնույթի հայտյանք տամ այդ մարդկանց», - ասել է նա՝ ավելացնելով, որ իր համար մոլորակի վրա ԼԳԲՏ անձանցից զգվելի մարդ չկա:

Ատելության արշավ՝ ուղղված «Նոր սերունդ» մարդասիրական հասարակական կազմակերպության և Գերմանիայի դեսպանատան դեմ

Hetq.am առցանց թերթում «Գերմանիայի դեսպանատունը 30.000 եվրո է տվել «Նոր սերունդ» ՀԿ-ին՝ սեռական փոքրամասնության շահերի պաշտպանության համար»²⁹, այն է՝ ապաստան տրամադրել այն ԼԳԲՏ անձանց, որոնց իրենց սեռական կողմնորոշման պատճառով դուրս են հանել տնից, հրապարակված հողվածից հետո համացանցում ԼԳԲՏ համայնքի դեմ կրկին

հարձակման ալիք բարձրացավ: Հայաստանի դեմոկրատական կուսակցության ղեկավար Արամ Սարգսյանն ու Համահայկական ժողովական կոմիտեի ՀԿ-ի ղեկավար Արման Բոշյանը համատեղ մամուլի ասուլիս տվեցին՝ քննադատելով Գերմանիայի դեսպանատանը: Սարգսյանն ասուլիսի ժամանակ իր զարմանքն է արտահայտել, որ Գերմանիայի դեսպանատունը ավանդական ընտանիքներին աջակցելու փոխարեն, ԼԳԲՏ համայնքին է աջակցում. «Մենք հազիվ ազատեցինք ու մաքրեցինք Կոմայգին սեռական փոքրամասնություններից (այս այգում էին կանգնում տրանսվեստիտ մանրնամավաճառները): Ի վերջո, ոչ ոք այդ փոքրամասնություններին չի խանգարում իրենց գործը կատարել, բայց նրանք անընդհատ ավելին են ուզում», - ասել է նա և մտահոգություն հայտնել, որ կարող է խտրականության դեմ օրենք ընդունվել, - «Սա հստակ ծրագիր է. ցանկանում են հայաթափել Հայաստանը»:

Արման Բոշյանն առաջարկել է օրենք սահմանել, որպեսզի վերահսկվի դրսից եկող գումարները. «Հայաստանում ոչ միայն թույլատրվում է, այլ որևէ օրենք չկա, որ արգելի դեսպանատանը գումար տրամադրել միասեռականների համար, ավելին՝ նույն բանը կարող է անել Ադրբեջանը կամ Թուրքիան: Այսինքն՝ որևէ օրենք չկա, որը վերահսկի դրսից եկող գումարները, որոնք իրականում մեր ազգային անվտանգության դեմ են», - ասել Բոշյանը:

ԼԳԲՏ դրոշի այրում

Նոյամբերի 6-ին «Հայաստանի սոցիալիստական շարժման» ղեկավար Ռոբերտ Ահարոնյանի և «Հանուն օրենքի» ՀԿ-ի գլխավորությամբ մի խումբ երիտասարդներ հավաքվել էին Հայաստանում Եվրոմիության գրասենյակի դիմաց՝ վառելու ԼԳԲՏ դրոշն ու պահանջելու, որպեսզի ԵՄ-ը պաշտպանի մեծամասնության իրավունքն ու նույնասեռականների իրավունքների քարոզ չանի³⁰: Ակցիայի շարժառիթը ՄԱԿ-ի և Հայաստանում ԱՄՆ դեսպանի հայտարարություններն էին, որոնք դատապարտել էին

²⁸ Պատգամավոր Տաճատ Վարդապետյանին հունից հանեց ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների մասին հարցը, <http://goo.gl/ixpvKb>

²⁹ Գերմանիայի դեսպանատունը 30.000 եվրո է տվել «Նոր սերունդ» ՀԿ-ին՝ սեռական փոքրամասնության շահերի պաշտպանության համար, <http://goo.gl/SpuirF>

³⁰ Վառեցին ԼԳԲՏ դրոշը, <http://news.am/arm/news/294826.html>

ԼԳԲՏ ֆորումից հետո ատելության դրսևորումները³¹: Թեև ԵՄ-ը որևէ արձագանք չէր տվել տեղի ունեցածին, սակայն ցուցարարները այդ վայրն էին ընտրել: Մամուլի հրապարակումների համաձայն, ակցիայի մասնակիցները հիմնականում 17 տարեկանից ցածր պատանիներ էին:

Լրատվամիջոցներին տված հարցազրույցում Ահարոնյանը ԼԳԲՏ դրոշմը համեմատել էր սատանայի հետ՝ հիմնավորելով, որ ծիածանը 7 գույն ունի, իսկ ԼԳԲՏ դրոշմը 6: Նա ԵՄ-ից խնդրում էր պաշտպանել իրենց գենդերային հավասարությունից. «Մեր իրավունքները ունահարվում են, քանի որ ես իմ երեխայի հետ փողոցով անցնելուց չեմ պատկերացնում ինչ ասել, ովքեր են սրանք կանանց շորերով հագնված, կոշիկներով: Ոչ մի խնդիր չունենք իրենց անձնականի հետ, չենք մտնում, չենք խփում, չենք ծեծում, խոսքը գնում է, որ ամբողջությամբ պրոպագանդան դադարեցնեն Հայաստանում: Ասել, որ երեխան 18 տարեկանում կորոշի՝ ինքը եզ է, թե որձ, կին, թե տղամարդ, դա պարադոքս է, աննորմալություն է: 7 թիվը դա

աստծու թիվ է, իսկ ծիածանն ունի 7 գույն, դաժե իրենց դրոշի մեջ 6 գույն է՝ սատանի թիվ է»:

Օրեր անց Ռոբերտ Ահարոնյանին առաջին արեցին (իր կամքից անկախ բացահայտեցին նրա նույնասեռական լինելը): LGBTnews.am-ը հրապարակել էր «Բացահայտե՞նք հոմոֆոբ գեյերին» նախաձեռնության հաղորդագրությունը, որի հեղինակները նշել էին, որ Ռոբերտ Ահարոնյանն ակտիվորեն պայքարելով ԼԳԲՏ համայնքի և նրանց իրավունքների դեմ, իրականում համայնքի ներկայացուցիչ է: Նրանք նաև տեսանյութ էին հրապարակել, որտեղ Ռոբերտ Ահարոնյանը նույնասեռական թեմաներով ինտիմ զրույց էր վարում չաթով, ընթացքում վեր էր կենում և մերկ հետույքը ցույց տալիս տեսախցիկի առջև :

Առաջինից հետո Ռոբերտ Ահարոնյանը ԼԳԲՏ համայնքի նկատմամբ ավելի ագրեսիվ դարձավ՝ մամուլում պնդելով, որ այդ տեսանյութում երևացող մարդն ինքն է: Համացանցում հայիդյուն ու սպառնում էր վերացնել մարդկանց, որոնք տարածել են տեսանյութը, ինչպես նաև այցելում էր այդ մարդկանց տներ: Նրա այցերը դադարեցին այն ժամանակ, երբ Ֆեյսբուքի օգտատերերից մեկը դիմեց ոստիկանություն: Դեպքի հետ կապված Փինք Արմենիան կոչ էր արել գերծ մնալ Ռոբերտ Ահարոնյանի դեմ հարձակումներից նաև նրան առաջարկել էր իր հոգեբանական ու սոցիալական աջակցությունը :

³¹ ԱՄՆ դեսպանը, ՄԱԿ-ը և «Ֆրոնթլայն»-ը դատապարտել են Հայաստանում ԼԳԲՏի համայնքի նկատմամբ ճնշումները, <http://www.pinkarmenia.org/2015/11/us-un-frontline/>

³² ԼԳԲՏ դրոշմն այրած Ռոբերտ Ահարոնյանը ԼԳԲՏ համայնքի ներկայացուցիչ է. հաղորդագրություն (տեսանյութ), <http://goo.gl/dTRi97>

³³ Փինք Արմենիան կոչ է անում գերծ մնալ Ռոբերտ Ահարոնյանի դեմ հարձակումներից, http://www.pinkarmenia.org/2015/11/solidarity_aharonyan/

1.4. Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիությունը

1. *Յուրաքանչյուր ոք ունի իր մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության իրավունք:*
2. *Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, երկրի տնտեսական բարեկեցության, հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:*

Հոդված 31, ՀՀ Սահմանադրություն³⁴

Անձնական և ընտանեկան կյանքի իրավունքը սահմանում է յուրաքանչյուր անձի օրենքի առջև իրավասություններ ունեցող ճանաչման, ինչպես նաև գաղտնիության իրավունքը³⁵: Այն ներառում է պետության պարտականությունը ճանաչելու անձի կողմից ընդունված իր սեռը և գենդերային ինքնությունը³⁶, որպես անձի կողմից անձնական կյանքի իրավունքի իրականացման ապահովում:

«Անձնական կյանքը» լայն հասկացություն է, ներառում է անձի ֆիզիկական և հոգեբանական ամբողջությունը: Որոշ դեպքերում այն ընդգրկում է նաև անձի ֆիզիկական և սոցիալական ինքնության ասպեկտները: Այնպիսի հանգամանքները, ինչպիսիք են, օրինակ, անձի գենդերային նույնականացումը, անունը, սեռական կողմնորոշումը և սեռական կյանքը, տեղավորվում են մարդու անձնական և ընտանեկան կյանքի իրավունքի պաշտպանության համատեքստում³⁷: Անձի մարմինը իր անձնական կյանքի առավել ինտիմ բաղադրիչն է համարվում³⁸:

Անձնական և ընտանեկան կյանքի իրավունքը նաև նախատեսում է անձի ինքնազարգացման, այլ անձանց հետ կապերի հաստատման և զարգացման հնարավորության ապահովման իրավունքը³⁹, անձնական հարաբերությունների արդյունավետ իրացման, տվյալ հանրություն ապահով միջավայր ունենալու իրավունքը⁴⁰:

Տրանսգենդեր մարզիկի դեպքը

Տրանսգենդեր անձը, որը հայտնի մարզիկ է, պատմել է, որ «Ծիածան» ֆորումին մասնակցելուց հետո նրա աշխատավարձը չեն տվել ու հեռացրել են հավաքականից. «Հենց նյութերը ընկան կայք, մարզիչս զանգեց ասեց՝ էս ինչ ես արել, քեզ չենք ասել քո կյանքն ա, ինչ ուզում ես արա, մենք քեզ ընդունել էինք, բայց ինչո՞ւ ես պրոպագանդա անում, սպորտից դուրս կգայիր ինչ կուզեիր կանեիր, գիտես, որ սպորտի մեջ չպիտի անեիր: Դրանից հետո սաղ աշխատավարձ ստացան, ես՝ չէ: Եթե աշխատավարձը կտրում են, ուրեմն դու հավաքականում չես», - պատմել է մարզիկը:

Ըստ նրա, հավաքականում խոսում են, որ նա «գեյերի ցույցին» է (այդպես են անվանում LQFS ֆորումը) մասնակցել, դրա համար են հանել հավաքականից, մասնավորապես մեկ այլ մարզիկ նրան հարցրել է. «Գի՞շտ ա, որ գեյերի ցույցին ես մասնակցել աշխատավարձը կտրել են, սպորտից հեռացրել են»:

³⁴ Հոդված 31, ՀՀ Սահմանադրություն, ընդունված 06.12.2015թ.

³⁵ Հոդված 16, «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» ՄԱԿ 1966թ. միջազգային դաշնագիր

³⁶ Տես 35 հոդվածներ 16 և 17, ՄԻԿ Ընդհանուր մեկնաբանություն 16

³⁷ Տես 9

³⁸ Y.F. ընդդեմ Թուրքիայի Թիվ 24209/94 ՄԻԵԴ վճիռ

³⁹ Տես 38

⁴⁰ Քոննորսն ընդդեմ Սիացյալ Թագավորության Թիվ 66746/01 ՄԻԵԴ վճիռ

1.5 Օրենքի առջև հավասարության և հավասար պաշտպանվածության իրավունք

Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:...

Հոդված 61, մաս 1, ՀՀ Սահմանադրություն⁴¹

Հավասարության իրավունքի պաշտպանությունը ենթադրում է ոչ միայն պետության կողմից ուղղակի միջամտության արգելքը, այլև վերջինիս պարտավորությունը պաշտպանելու երրորդ անձանց կողմից հնարավոր միջամտությունից: Պետության կողմից նման միջամտության հանդուրժումն անթույլատրելի է, քանի որ այն կնշանակի, որ որոշ փոքրամասնությունների նկատմամբ նախապաշարմունքն ու խտրականությունն արդարացված է և ընդունելի⁴²: Այս իրավունքի պատշաճ իրականացումը նշանակում է պետության կողմից անհրաժեշտ օրենսդրական, վարչական և այլ միջոցառումներ իրականացնելու պարտականությունը, որոնք կապահովեն անձանց օրենքի առջև և փաստացի հավասարությունը⁴³: Ավելին, հավասարության սկզբունքի ապահովումը չի նշանակում բոլորի նկատմամբ նույնանման վերաբերմունք նույնանման պայմաններում, այլև նշանակում է նաև պետության կողմից կառուցողական գործողությունների նախատեսում այն դեպքերում, երբ անհրաժեշտ է վերացնել կամ նվազեցնել այս կամ այն խմբի նկատմամբ խտրականությունն ծնող կամ խթանող պայմանները⁴⁴:

ԼԳՏՏ անձանց նկատմամբ իրավապահ մարմինների վերաբերմունքը

Փինք Արմենիայի գրանցած դեպքի համաձայն, անձին հետևել են 3 երիտասարդ տարիքի տղամարդ Երևանի կենտրոնի տարածքում` Հյուսիսային պողոտայի շրջանում: Որոշ ժամանակ հետևելուց հետո երեք տղամարդկանցից մեկը հարձակվել է նրա վրա, մյուս երկուսն էլ մոտեցել են, սկսել են քաշքշել: Քիչ անց այդ երեք անձինք դիմել են փախուստի: Անձը առանց վարանելու դիմել է Երևան քաղաքի մոտակա` կենտրոնի ոստիկանության բաժանմունքը և ներկայացրել է բողոք, որում նշել է գործին առնչվող հանգամանքները: Ոստիկանության ծառայողների թելադրանքով կազմել է բողոքը, որտեղ նաև նշել է, որ երեք անձինք հավանաբար նպատակ չեն ունեցել իրեն կողոպտելու, քանի որ չեն վերցրել դրամապանակը, այլ իրեր, որոնք անձն ունեցել է իր մոտ: Քաշքշուկի ժամանակ անձի հեռախոսն ընկել է գրպանից և նա գտնում է, որ այդ անձինք էլ վերցրել են իր հեռախոսը: Ոստիկանությունում նրան նաև հարցրել են, թե արդյոք հոմոսեքսուալ է, թե ոչ: Նա պատասխանել է` այո: Փաստը գրառում չի գտել բողոքի մեջ: Այս հարցից ենթադրելի է, որ ոստիկանությունը հավանաբար հասկացել է հարձակման շարժառիթը, թե ինչ պատճառով է այն տեղի ունեցել:

Փինք Արմենիայում գրանցված այլ դեպքի համաձայն, տրանսգենդեր անձը, որը մեղադրվում էր գողություն կատարելու մեջ, կանչվել է ոստիկանություն` բացատրություն տալու, ինչի ընթացքում նրա նկատմամբ ոստիկանության ծառայողները վատ վերաբերմունք են ցուցաբերել` ծաղրել են, օգտագործել վիրավորական բառեր, արտահայտություններ:

Նույնասեռական տղամարդը Փինք Արմենիային հայտնել էր, որ իրեն հետևում են իրենց թաղամասի ոստիկանության ծառայողները, ինչի կապակցությամբ մի քանի անգամ եկել են իրենց ծնողների բնակարան` պարզելու, թե որտեղ է նա գտնվում: Այլ մանրամասներ չեն տեղեկացրել: Դրանից հետո անձին մի քանի անգամ ոստիկանական մեքենան հետևել է, հետո զանգահարել են անձին և կանչել բաժանմունք, որը անձը մերժել է: Անձը կարծում

⁴¹ Հոդված 61, ՀՀ Սահմանադրություն, ընդունված 06.12.2015թ, մաս 1

⁴² Եհովայի վկաների Գլխանի Միաբանությունն ընդդեմ Վրաստանի թիվ 71156/01 ՄԻԵԴ վճիռ, §141

⁴³ ՄԻԿ Ընդհանուր մեկնաբանություն 18, մաս 6

⁴⁴ ՄԻԿ Ընդհանուր մեկնաբանություն 18, մաս 10

է, որ ոստիկանության ծառայողները իրեն փնտրում են այն պատճառով, որ իմացել են իր սեռական կողմնորոշման մասին՝ հավանաբար զինվորական ծառայությունից ազատվելու հանգամանքը հաշվի առնելով:

Փինք Արմենիայում մեկ այլ գրանցված դեպքի համաձայն, Գյումրիում բնակվող անձին, անընդմեջ զանգահարել են Երևանի ոստիկանությունից և պահանջել ներկայանալ Երևան քաղաքի ոստիկանության համապատասխան բաժանմունք: Ոստիկանության ծառայողները չեն նշել, թե կոնկրետ ինչի համար են կանչում, ինչպես նաև չեն տեղեկացնում, թե ինչ կարգավիճակով են նրան հրավիրում բաժին: Ըստ նրա, կանչի պատճառը կապված է եղել իր սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության հետ:

Իրավունք թերթի դեմ դատավարությունները

Իրավունք թերթի դեմ 16 քաղաքացիների հայցը, որն 2014թ. մերժվել էր ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանում, 2015թ. մերժվեց նաև վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարաններում: Գործն ուղարկվել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան:

Իրավունք թերթը 2014թ. հոդված էր հրապարակել «Նրանք սպասարկում են միջազգային համասեռամուլ լոբբինգի շահերը. ազգի և պետության թշնամիների սև ցուցակը» վերնագրով, որում ներկայացված էր 60 անձանց անուններից բաղկացած սև ցուցակ և որում կոչ էր արվում այդ մարդկանց նկատմամբ «զրո հանդուրժողականություն» ցուցաբերել, աշխատանքի չընդունել, հեռացնել պետական ծառայությունից ու տեսնելիս չբարևել, ինչպես նաև անվանել էր նրանց «զոմբի», «ազգի և պետության թշնամի»: Իրավունք թերթն այդ մարդկանց անուններն էր հրապարակել, քանի որ նրանք Ազատություն ռ/կ «Ֆեյսբուքյան ասուլիս»-ի ժամանակ քննադատել էին երգչուհիներ Ինգա և Անուշ Արշակյաններին՝ ավստրիացի երգչուհի Կոնչիտա Վուրստի նկատմամբ իրենց «զզվանքն» արտահայտելու համար: Ցուցակից 16 հոգի համատեղ հայցով դատարան էին դիմել:

Վերաքննիչի դատական միստի ավարտից անմիջապես հետո դատավոր Նախշուն Տավարացյանը մեղադրող կողմին հարցրեց. «Կոնչիտան գիտի՞, որ իրան էսքան պաշտպանում եք», ինչն ընկալվեց, որ դատավորը գործի նկատմամբ կանխակալ վերաբերմունք ունի⁴⁵:

Վերաքննիչի միստից առաջ ԵԽԽՎ 22 պատվիրակներ հայտարարություն էին տարածել, որտեղ ուշադրություն էին հրավիրել այն փաստին, որ Հայաստանի իշխանություններն անպատիժ են թողնում ատելության կոչ ու խտրականություն տարածող Իրավունք թերթին ու կոչ էին արել Վեհաժողովում Հայաստանի պատվիրակներին, հատկապես՝ Հանրապետական կուսակցության ներկայացուցիչներին, իրենց գործընկերներին հասկացնել, որ պետք է զերծ մնալ ատելության ու խտրականության խթանումից: Այս հայտարարությունը Փինք Արմենիան ուղարկել էր ՀՀԿ պատգամավոր, ԵԽԽՎ-ում Հայաստանի պատվիրակ Ջերմինե Նաղդալյանին՝ իմանալու թե արդյոք նա տեղյակ է ԵԽԽՎ-ի կոչից և ինչ քայլեր են ձեռնարկելու, ինչին ի պատասխան Նաղդալյանն ուղարկել էր Իրավունք թերթի երկու տպագիր օրինակ:

16 քաղաքացիները գործը բողոքարկել էին Վճռաբեկ դատարան, որն այն ստացել էր ապրիլի 20-ին, ապրիլի 29-ին դատարանը վարույթը մերժելու որոշում էր կայացրել, ու եթե հաշվի առնենք, որ ապրիլի 23, 24, 25, 26 ոչ աշխատանքային օրեր են եղել, ստացվում է, որ դատարանը վճիռը կայացրել է առավելագույնը 5 օրվա ընթացքում:

Նույն հոդվածի առնչությամբ «Նոր սերունդ» մարդասիրական ՀԿ-ի 3 աշխատակիցների

⁴⁵ «Իրավունք»-ի գործը վճռված է հրապարակելուց առաջ, <http://goo.gl/eOEaMY>

հայցը ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանը մասնակիորեն բավարարել էր՝ թերթին պարտավորեցնելով հրապարակայնորեն ներողություն խնդրել բոլոր հայցվորներից և 250 հազար դրամ վճարել հայցվորներից երկուսին: Կողմերը վճիռը բողոքարկել են, սակայն Վերաքննիչ դատարանը որոշումը նույնն է թողել:

Նույն հոդվածի կապակցությամբ առաձին հայցով դատարան էր դիմել «սև ցուցակում» հայտնված մեկ այլ՝ Իրանի քաղաքացի, որի բողոքը ընդհանուր իրավասության դատարանը մերժել է:

«Նոր սերունդ» մարդասիրական ՀԿ-ն նույն թերթի և թերթի լրագրող Իլոնա Ազարյանի դեմ ևս մեկ դատական հայց էր ներկայացրել, այս անգամ վերը նշված լրագրողի «Երբ համասեռամուլների գրանտածիժ պաշտպանները պետական աջակցություն են ստանում» հոդվածի համար: Սակայն ընդհանուր իրավասության դատարանը մերժել էր հայցը ու կազմակերպությանը պարտավորացրել «Իրավունք Մեդիա» ՍՊԸ-ին և Ազարյանին 100 հազար դրամ վճարել:

1.6 Արդարադատության մատչելիության և իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք

«Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքները և ազատությունները օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով պաշտպանելու իրավունք...»:

Հոդված 18, ՀՀ Սահմանադրություն⁴⁶

«Յուրաքանչյուր ոք ունի իր խախտված իրավունքները վերականգնելու, ինչպես նաև իրեն ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից խելամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք...»:

Հոդված 19, ՀՀ Սահմանադրություն⁴⁷

Չնայած նրան, որ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ և ներքին օրենսդրության մաս կազմող միջազգային պայմանագրերով ճանաչված են արդարադատության մատչելիության և արդար դատաքննության իրավունքները, ՀՀ ներպետական աստիճաններում դրանց գործողությունը սահմանափակվում է՝ ՀՀ ազգային դատարանների կողմնակալության և իշխանության մյուս ճյուղերից կախյալ լինելու, իշխանությունների տարանջատման և զսպման մեխանիզմների՝ Սահմանադրությանը համապատասխան չգործելու հետևանքով: Նման պնդման համար հիմք է հանդիսացել օրինակ Իրավունք թերթի դեմ գործով վճռը (կայացված 2015թ.), ինչը կայացվել է ՀՀ ԱԺ պատգամավոր Հայկ Բաբուխանյանի՝ ԼԳԲՏ անձանց վիրավորող արտահայտությունների և վերջինիս կողմից ամեն կերպ դատավարության ընթացքի վրա ազդելուն ուղղված գործողությունների արդյունքում: Դատարաններում գործերի քննության վրա ազդեցություն են ունենում նաև զեկույցում արդեն իսկ նշված պետական պաշտոնյաների կողմից հնչեցված ատելության խոսք համարվող արտահայտությունները, որոնք կարող են դատարաններին կաշկանդել որոշումներ կայացնելիս:

ԼԳԲՏ անձանց համար իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի բացակայությունը այս տարվա ընթացքում ևս պայմանավորված է եղել մի շարք հիմնախնդիրներով՝ օրենսդրական համապատասխան կարգավորումների բացակայությունը, իրավախախտումներից տուժած անձանց կողմից բողոքներ չներկայացնելը, իսկ ներկայացնելու դեպքում՝ իրավապահ մարմինների վատ վերաբերմունքը, դատարանի կողմից գործի ոչ պատշաճ քննությունը, ինչպես նաև պետական մարմինների կողմից վատ վերաբերմունքի խրախուսումը:

Օրենսդրական խնդիրներ

Թեև Սահմանադրության անմիջական կիրառությունը նախատեսված է հենց ՀՀ Սահմանադրությամբ, որով նախատեսված է խտրականության արգելքը, գործնականում ներպետական դատարանները պրակտիկայում անմիջականորեն չեն կիրառում Սահմանադրական նորմերը, եթե դրանք մանրամասն կարգավորում չեն ստացել այլ օրենքներով կամ ենթաօրենսդրական ակտերով: Այս արատավոր պրակտիկայի արդյունքում ՀՀ-ում խտրականության կոնտեքստում կատարված որևէ հանցանք կամ այլ բնույթի իրավախախտում որպես այդպիսին չի որակվում:

ՀՀ-ն դեռևս չի ընդունել խտրականության դեմ պայքարի առանձին օրենք, որը հնարավորություն կտա սահմանելու խտրականություն հասկացությունը, տեսակները, խտրականության ենթարկված անձանց իրավական պաշտպանության միջոցները և եղանակները, խտրականության դեպքերի քննության առանձնահատկություններին

⁴⁶ Հոդված 18, ՀՀ Սահմանադրություն, ընդունված 06.12.2015թ

⁴⁷ Հոդված 19, ՀՀ Սահմանադրություն, ընդունված 06.12.2015թ

վերաբերող կարգավորումները, ինչը նշանակում է, որ խտրականությունից տուժած ԼԳԲՏ անձինք չեն ունեցել պաշտպանության արդյունավետ միջոց և իրենց նկատմամբ խտրականության դեպքերը պատշաճ կերպով չեն բացահայտվել և համապատասխան քննության չեն արժանացել:

Բացի դրանից ՀՀ ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ատելության խոսքի իրավական կարգավորումները խիստ սահմանափակ են և չեն նախատեսում անձի սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության հիմքով ատելության սերմանման արգելքը: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 237-րդ հոդվածը սահմանում է **ազգային, ռասայական կամ կրոնական թշնամանք հարուցելու արգելքը, որը, սակայն, չի ներառում անձի սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության հիմքով ատելության սերմանման արգելքը: Արդյունքում ատելության տարածման վերոնշյալ դեպքերով համապատասխան քննություն իրականացնելու և դատական գործընթաց սկսելու իրավական հնարավորությունը նույնպես բացակայում է:**

ՀՀ-ն դեռևս չի վերանայել ատելության հիմքով կատարվող հանցագործությունների համար իրավական պատասխանատվության մեխանիզմները: Անձի սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության շարժառիթով կատարված հանցագործությունները շարունակում են մնալ առանց պատշաճ քննության:

Արարքը ատելության շարժառիթով կատարելը քրեական օրենսգրքի իմաստով համարվում է ծանրացնող հանգամանք, սակայն խոսքը վերաբերում է միայն ազգային, կրոնական կամ ռասայական ատելությանը: Հանցանքը խտրականության հիմքերից մեկով պայմանավորված կատարելու հանգամանքը քրեական օրենսգրքով նախատեսված չէ, ինչը հնարավորություն է տալիս ներպետական ատյաններին քննության չառնել անձի հասցեին հնչած սպառնալիքի բնույթն ու շարժառիթը, իսկ պարզապես սպառնալիքի վերաբերյալ հաղորդում ստանալու դեպքում գործին ընթացք չի տրվում՝ պարզաբանելով, որ սպառնալիքները պետք է լինեն իրական: **Համաձայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի՝** պատասխանատվությունը և պատիժը ծանրացնող հանգամանքներ են՝ հանցանքն ազգային, ռասայական կամ կրոնական ատելության, կրոնական մոլեռանդության, այլ անձանց իրավաչափ գործողությունների համար վրեժի շարժառիթներով կատարելը:

Ինչպես նշվեց դեպքերի մասում, ԼԳԲՏ անձանց կամ որպես ԼԳԲՏ ասոցացվող անձանց կողմից ներկայացված բողոքների մեծ մասը վերաբերում է առողջությանը ծանր վնաս պատճառելու կամ գույք ոչնչացնելու սպառնալիքին: Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 137-րդ հոդվածով պատասխանատվություն է նախատեսված սպանության, առողջությանը ծանր վնաս պատճառելու կամ գույք ոչնչացնելու սպառնալիքի համար, որի իրականացման իրական վտանգ է առկա: Այսինքն, տվյալ հանցագործությունը կարող է կատարվել ցանկացած շարժառիթով: ՀՀ քրեական օրենսգրքով կամ որևէ այլ օրենքով նախատեսված չէ պատասխանատվություն սպառնալիքի համար, որն իրականացվել է անձի իրական կամ ենթադրյալ սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության հիմքով:

Մինչդատական և դատական խնդիրներ

Նախնական քննություն իրականացնող մարմինների կողմից վատ վերաբերմունքը, ինչպես նաև գործի ոչ պատշաճ նախնական քննությունը հանգեցնում են նրան, որ գործերը հաճախ դատարան չեն հասնում, և անձը զրկվում է անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր իրավունքների խախտման դեպքի քննության հնարավորությունից:

2015թ կտրվածքով ներկայացված գրեթե բոլոր բողոքներով իրավապահ մարմինների կողմից նախնական քննության ընթացքում քրեական գործեր չեն հարուցվել, իսկ հարուցվելու դեպքում շուտ կարճվել են՝ հանցակազմի բացակայության պատճառով,

ինչպես, օրինակ, դա եղավ Վարդան Համբարձումյանի դեպքում, երբ անձը շարունակաբար ստանում էր սպառնալիքներ՝ ուղղված իր և իր ընտանիքի դեմ:

Նմանատիպելք ստացավ նաև ԼԳԲՏ «Ծիածան» ֆորումի արդյունքում դրամասնակիցների հասցեին սոցիալական ցանցերում և այլ միջոցներով հնչեցված սպառնալիքների առիթով վերջիններիս կողմից ոստիկանություն ներկայացրած բողոքների քննությունը:

Նախնական քննության մարմինների կողմից գործին ընթացք չտալու հանգամանքը նաև պայմանավորված է օրենսդրական բացով, ինչը նշվեց վերը: ՀՀ-ում բացակայում է խտրականության արգելքի մասին առանձին օրենք, որը կտա խտրականության տեսակների մանրամասն սահմանում: Վերոնշյալ դեպքերում անձինք իրենց խախտված իրավունքների վերականգնման, կոնկրետ իրավունքների պարբերաբար և շարունակական խախտումների դադարեցման և իրավախախտներին պատասխանատվության ենթարկելու արդյունքին դատարաններում չեն հասնում: Դատարանը, որպես արդարադատություն իրականացնող միակ մարմին, իրավախախտումների վերաբերյալ գործերի քննության ընթացքում բազմաթիվ նյութաիրավական և դատավարական նորմերի խախտումներ թույլ տալով դրսևորում է ոչ պրոֆեսիոնալ, խտրական վերաբերմունք՝ արդյունքում ձախողելով իրականացնել իր հիմնական գործառույթը: Դա եղավ, օրինակ, «Իրավունք մեդիա» ՍՊԸ-ի դեմ դատավարության արդյունքում, երբ դատարանը չճանաչեց ատելության խոսքից տուժած անձանց իրավունքի խախտման փաստը և վիճարկվող արտահայտությունների խտրականությամբ պայմանավորված լինելը:

Արդյունքում, իրավախախտումներից տուժած անձինք, դիմելով դատական պաշտպանության, բախվում են իրենց նկատմամբ նույն խտրական վերաբերմունքին՝ հայտնվելով առավել անբարենպաստ վիճակում: Դատարանների վճիռները ոչ միայն չեն հանգեցնում իրավախախտների պատասխանատվության և նոր իրավախախտումների կանխման, այլ նաև խորացնում են ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ հասարակական տարբեր շերտերում առկա ատելության մթնոլորտը՝ դրան հաղորդելով իրավական, դատարանների կողմից պաշտպանված հիմք:

Իրավախախտումներից տուժած անձանց կողմից բողոքներ չներկայացնելու այլ պատճառներ

ԼԳԲՏ անձանց մարդու իրավունքների պարբերաբար և անպատիժ խախտումների արդյունքում վերջիններս հրաժարվում են դիմել դատարան կամ համապատասխան այլ մարմին՝ չակնկալելով արդարադատություն: Կազմակերպության կողմից ստացված բողոքների բնույթից, ինչպես նաև իրավախախտումներից տուժած անձանց վկայություններից պարզ է դառնում, որ տուժած անձանց կողմից բողոքներ չներկայացնելը խորը արմատներ ունի և պայմանավորված է մի շարք մտահոգիչ գործոններով, որոնք, ի թիվս այլոց, ներառում են տուժած անձի մտավախությունը, որ իր սեռական կողմնորոշումը և/կամ գենդերային ինքնությունը կբացահայտվի այլ անձանց շրջանում, իրավասու մարմինների կողմից սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության վերաբերյալ անձնական գաղտնիք համարվող տեղեկատվությունը կբացահայտվի երրորդ անձանց շրջանում, կարժանանա խտրական վերաբերմունքի իր կողմից ներկայացված բողոքի արդյունքում:

ԼԳԲՏ անձանց մարդու իրավունքների խախտումները հիմնականում այս կամ այն կերպով կապված են անձի սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության հետ, ինչը, տուժած անձը չի ցանկանում հայտնի դարձնել իրավապահ մարմին կամ համապատասխան այլ մարմին բողոք ներկայացնելու դեպքում, քանի որ կաշկանդված է վերջինիս տարբերակված վերաբերմունքով՝ կապված անձի արտաքին տեսքով, ֆեմինին կամ այլ տարբերակվող հատկանիշներով:

Տուժող անձը սույնով խուսափում է նաև իրավապահ մարմինների կողմից վիկտիմի-

զացիայի ենթարկվելու հնարավորությունից, քանի որ հիմնականում նախկինում ներկայացված բողոքները անձի համար հանգեցրել են բացասական հետևանքների:

Օրինակ՝ 2015թ. օգոստոսի 26-ի լույս 27-ի գիշերը Երևանի կենտրոնում 2 տրանսգենդեր անձանց ծեծի կապակցությամբ անձը ի սկզբանե ուներ հիմնավոր մտավախություն գործի պատշաճ քննության կապակցությամբ, քանի որ նախկինում բողոք ներկայացնելու արդյունքում անձն արժանացել էր խտրական վերաբերմունքի ոստիկանության ծառայողների կողմից, ինչը սույն գործի շրջանակներում ևս արտահայտվել է ոստիկանության ծառայողների վիրավորական, ծաղրանք և հեզմանք պարունակող արտահայտություններով, ինչը եղել է շարունակական ողջ նախնական քննության ընթացքում: Գործի մինչդատական քննության ընթացքում անձի զենդերային ինքնության վերաբերյալ տեղեկատվությունը հայտնի է դարձել այլ անձանց, այդ թվում՝ տուժողի ընտանիքի անդամներին և այլ հարազատներին, ինչի արդյունքում վերջիններս «երես են թեքել» իրենից, ինչպես նաև հրաժարվել որևէ կապ պահպանելուց: Արդյունքում անձը հետ է վերցրել բողոքը, իսկ քրեական գործը կարճվել է:

Սրանով է պայմանավորված այն հանգամանքը, որ մարդու իրավունքների խախտումների գործերը հիմնականում համապատասխան ընթացք չեն ստանում, քանի որ տուժող անձինք վերոհիշյալ մի շարք գործոնների ազդեցության պայմաններում հրաժարվում են ընթացք տալ կամ շարունակել իրենց բողոքների համապատասխան քննությունը:

Բացի վերոնշյալ հանգամանքներից արդարադատության մատչելիության սկզբունքը խախտվում է նաև դատական և իրավապաշտպան համակարգի՝ հրապարակայնության կանոնների, ինչպես նաև պաշտպանիչ և կանխարգելիչ գործառույթների չկայացած վածության պատճառով: Մասնավորապես անձինք, ում իրավունքները խախտվել են պայմանավորված սեռական կողմնորոշման կամ զենդերային ինքնության հիմքով խտրականությամբ, հրաժարվում են իրացնել իրենց՝ խախտված իրավունքների դատական պաշտպանության իրավունքը, վախենալով, որ իրենց սեռական կողմնորոշման կամ զենդերային ինքնության փաստը հայտնի կդառնա հասարակության հոմոֆոբ խմբերին և իրենք չեն կարող ակնկալել իրավապահ մարմինների կողմից պատշաճ պաշտպանություն:

Իրավապահ մարմինների անգործությունը, հանցագործությունների կանխարգելան գործում ձախողումը, ինչպես նաև դատարանի կողմից՝ սոցիալական արդարության վերականգման, իրավախախտներին պատասխանատվության ենթարկելու միջոցով դաստիարակման և հետագա նույնաբնույթ իրավախախտումների կանխման խնդիրների ձախողումը շարունակաբար հանգեցնում է արդարադատության մատչելիության սահմանափակմանը, քանի որ իրավախախտում կատարված անձինք, մնալով անպատիժ, շարունակում են իրենց հանցավոր գործունեությունը՝ գիտակցելով խնդրի զգալունությունը և պատասխանատվությունից խուսափելու հնարավորությունը:

«Ա Թի Վի»-ի եթերում հնչած քրեական բնույթի մեղադրանքները

2014թ. «Ա Թի Վի» հեռուտաընկերության «Կիսաբաց լուսամուտներ» հաղորդման ժամանակ Միացյալ երիտասարդական լիգա կոչվող կազմակերպության համա- նախագահ Սևակ Յովհաննիսյանը հայտարարել էր, որ երգիչ Յ.Յ. բռնաբարել է 16- ամյա տղայի: Յաղորդման ժամանակ նաև տեսանյութ է ցուցադրվել, որտեղ երևում է Յ.Յ.-ի դեմքը: Նախ դեպքի առիթով քրեական գործ էր հարուցվել, որը կարճվել էր Յովհաննիսյանի ապացույցների բացակայության պատճառով, այնուհետև Յ.Յ.-ն էր Յովհաննիսյանի դեմ դատական հայց ներկայացրել՝ պատիվն ու արժանապատվությունը վիրավորելու մեղադրանքով: Մեկ տարուց ավել է՝ գործը դատարանում է, սակայն Սևակ Յովհաննիսյանը չներակայանալու պատճառով միստերն անըդիատ հետաձգվում է, իսկ դատարանը բերման ենթարկելու որոշում այդպես էլ չի կայացնում: Այդուհանդերձ, Սևակ Յովհաննիսյանը շարունակում է նույնասեռականների դեմ ելույթներով հանդես գալ:

2. Անձի իրավունքներն ապահովելու, ապահով միջավայր ստեղծելու պետության պարտականությունը

Սահմանադրության փոփոխություններ

2015թ. նույնասեռականների վերաբերյալ քննարկումներն առավել ակտիվացան սահմանադրական փոփոխությունների քննարկումների ժամանակ, երբ թվացյալ իրավիճակ էր ստեղծվել, թե նոր սահմանադրությամբ թույլատրվելու են նույնասեռականների ամուսնությունները: Որոշ ՁԼՄ-ների, հասարակական ու քաղաքական գործիչների համար հանրաքվեի դրված Սահմանադրության քննարկումների հիմնական թիրախն ու մտահոգությունը այդ էր:

Սահմանադրության նախագծում ամուսնանալու ազատությանը վերաբերող հոդված 34-ում գրված էր. «Ամուսնական տարիքի հասած կինը և տղամարդն իրենց կամքի ազատ արտահայտությամբ միմյանց հետ ամուսնանալու ու ընտանիք կազմելու իրավունք ունեն», մինչդեռ Վենետիկի հանձնաժողով ուղարկված անգլերեն տարբերակում կին և տղամարդը հոգնակի թվով էր գրված և բացակայում էր միմյանց հետ արտահայտությունը, ինչը շատերի մոտ այն տպավորությունն էր, թե թույլատրվելու է նույնասեռ ամուսնությունները:

Հարցը բարձրացավ, երբ 1in.am-ը «Վենետիկի հանձնաժողովը դեմ է Հայաստանում միասեռ ամուսնությունների համար սահմանադրական արգելքին» վերարտադրությամբ հոդվածը հրապարակեց⁴⁸:

Ազգային ժողովի նախկին պատգամավոր Գուրգեն Եղիազարյանը ասուլիսի ժամանակ հայտնել էր, որ 34-րդ հոդվածը ամենասարսափելի կետն է. «Եթե միասեռականների ամուսնություններն օրինականացվեն և գեյերի պակահղություն կատարվի, ապա այդ գեյերը մեզ կուտեն», - ասել է նա⁴⁹:

Էլեկտրաէներգիայի թանկացման դեմ ամենակտիվ պայքարողներից մեկը՝ Վաղինակ Շուշանյանը, հեռուստատեսային հաղորդման ժամանակ մարդկանց համոզում էր դեմ քվեարկել նոր Սահմանադրությանը, քանի որ գեյերին ծեծելու հնարավորություն այլևս չեն ունենա⁵⁰. «Ախպեր, զոնե հմի բռնում տփում ենք, ախպեր, բռնում տփում ենք զոնե», - ասում էր նա՝ համոզելով, որ եթե նոր Սահմանադրությամբ նույնասեռականներին ձեռք տա, իրեն ցմահ կդատեն: Քաղաքացիներից մեկը՝ ասելով, որ դրա համար դատ է հասնում նաև ներկա Սահմանադրությամբ, Շուշանյանն ասում է, որ եթե «գոմիկ» ցույց տա, ինքը «կտփի»:

ՀՀԿ ԱԺ պատգամավոր Նաիրա Կարապետյանը ԱԺ-ում ելույթ ունենալիս, հանգստացնում էր իր գործընկերներին՝ վստահեցնելով, որ նույնասեռ ամուսնությունները չեն թույլատրվելու⁵¹. «Մեր ժողովրդին խորթ են և անընդունելի միասեռականների ամուսնությունները: Այս է պատճառը, որ Ցեղասպանության ենթարկվելով և ոչնչացման վտանգի միջով անցնելով հայ ժողովուրդը ընտանիքը համարել է ու համարում է բացառապես կնոջ և տղամարդու միությունը, որն ապահովում է իր կենդանությունը երկրի երեսին»:

ՀՀԿ խմբակցության պատգամավոր, պետաիրավական հանձնաժողովի նախագահ Հովհաննես Սահակյանը aravot.am-ին տված հարցազրույցում ասել էր. «Մենք հայ

⁴⁸ Վենետիկի հանձնաժողովը դեմ է Հայաստանում միասեռ ամուսնությունների արգելքին, <http://www.1in.am/1686315.html>

⁴⁹ Իշխանական օղակներից կարծես, մաքրում ենե ոչ ավանդական սեռական ուղղվածություն ունեցողներին, <http://www.aravot.am/2015/08/06/598992/>

⁵⁰ Իշխանությունը փոխեք, սահմանադրությունը փոխում եք, ի՞նչ անենք, <https://goo.gl/86khYg>

⁵¹ Թյուր կարծիք է, թե նոր սահմանադրությունը հովանավորում է միասեռականներին (տեսանյութ), <http://www.a1plus.am/1406651.html>

ենք, ունենք մեր մենթալիտետն ու մոտեցումերը: Ես անում ու անելու եմ ամեն ինչ, որ ամուսնությունները լինեն կնոջ և տղամարդու միջև: Դա անձամբ ինձ և շատերի համար քննարկման առարկա էլ չէ»⁵²:

Սահմանադրական փոփոխությունների հանձնաժողովի անդամ Գևորգ Դանիելյանը նույնասեռ ամուսնություններին դեմ արտահայտվողներին ևս հանգստացնում էր, որ այդ հարցը փակված է⁵³. «Չարգելիներս, ինչ պետք է, արդեն արված է, և արված է միանգամայն ողջամիտ ու գիտականորեն հիմնավորված փաստարկներով: Մասնավորապես մեր հստակ դիրքորոշումն այն է, որ միասեռ ամուսնությունները ոչ միայն խաթարում են ազգային արժեհամակարգը, այլև համահունչ չեն երեխաների իրավունքների պաշտպանության միջազգային իրավական չափանիշներին: Միջազգային փորձագետները, նախ պետք է փորձեն հիմնավորել, որ միասեռ ամուսնությունները չեն խաթարում հենց եվրոպական արժեհամակարգում առանցքային տեղ ունեցող երեխաների օրինական շահերը», - ասել է նա «Հայոց աշխարհ» թերթին տված հարցազրույցում:

Աժ-ում Սահմանադրության փոփոխությունների քննարկման ժամանակ մասնակիցներից մեկը բանախոսներին մեղադրեց, որ Սահմանադրության նախագծով ուզում են թուլատրել նույնասեռ ամուսնությունները, ինչին ի պատասխան Արդարադատության նախկին նախարար, Սահմանադրական փոփոխությունների հանձնաժողովի անդամ Զրայր Թովմասյանն ասաց. «Ինչպես ուզում եք դա հասկացեք և ինչպես ուզում եք մեկնաբանեք: Միասեռ ամուսնությունները ՀՀ Սահմանադրությամբ ընտանիք չեն և չեն կարող դիտարկվել որպես ընտանիք, գտնվել պետության հոգածության տակ, չեն կարող համարվել հասարակության բնականոն բջիջ»⁵⁴:

Ի վերջո, նոր Սահմանադրությամբ, նույնասեռ ամուսնությունների արգելքն ընդօժեւում համար հոդված 34-ը ստացավ հետևյալ տեսքը. «Ամուսնական տարիքի հասած կինը և տղամարդը միմյանց հետ իրենց կամքի ազատ արտահայտությամբ ամուսնանալու և ընտանիք կազմելու իրավունք ունեն»: Հին Սահմանադրության մեջ ամուսնությանը վերաբերող հոդվածը սահմանված էր այսպես. «Ամուսնական տարիքի կանայք և տղամարդիկ ունեն ամուսնանալու և ընտանիք ստեղծելու իրավունք»: Հանրաքվեի արդյունքում նոր Սահմանադրությունն ընդունվեց, և, այսպիսով, Հայաստանում Սահմանադրության մակարդակով արգելք դրվեց նույնասեռ ամուսնությունների վրա:

Մինչ սահմանադրական փոփոխությունների քննարկումները Հոմոֆոբիայի և տրանսֆոբիայի դեմ պայքարի միջազգային օրվան ընդառաջ Փինք Արմենիան նամակներ էր ուղարկել ՀՀ նախագահին, վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանին, առողջապահության, արդարադատության նախարարություններին և Աժ պատգամավորներին, որտեղ կոչ էր արված հարգել ԼԳԲՏ անձանց իրավունքները:

Նախագահի աշխատակազմից պատասխանել էին ՀՀ օրենսդրության մեջ առկա են անհրաժեշտ նախադրյալներ՝ խտրականության որևէ դրսևորում բացառելու համար ու ավելացրել էին, որ եթե առկա է հավելյալ օրենսդրական կարգավորումների անհրաժեշտություն, ապա ՀՀ նախագահը օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքով օժտված չէ⁵⁵:

Նամակում Փինք Արմենիան նախագահին նաև հորդորել էր, որ պետական նշանակության մեղալուծ չպարզևատրի այն անձանց ու կազմակերպություններին, որոնք ԼԳԲՏ անձանց և նրանց իրավապաշտպանների դեմ ատելության կոչեր են տարածում, ինչին նախագահի

⁵² Հովիվանեն Սահակյան. «Ես անում եմ ու անելու եմ ամեն ինչ, որ ամուսնությունները լինեն կնոջ և տղամարդու միջև», <http://www.aravot.am/2015/08/21/601719/>

⁵³ Գևորգ Դանիելյան. Միասեռ ամուսնությունների հարցը մեկընդմիջտ փակված է. «Հայոց աշխարհ», <http://www.aravot.am/2015/08/27/603132/>

⁵⁴ Բուռն բանավեճ միասեռ ամուսնությունների շուրջ Աժ-ում, <http://goo.gl/6FqZXI>

⁵⁵ Նախագահի աշխատակազմից և նախարարություններից ստացված պատասխանը՝ ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ, <http://www.pinkarmenia.org/2015/07/staterespond/>

աշխատակազմից պատասխանել էին, որ պետական պարզև տալուց հաշվի չի առնվում անձի աշխարհընկալումը:

Նախարարություններից պատասխան էր ստացվել միայն առողջապահության և արդարադատության համակարգերից:

Արդարադատության նախարարությունից տեղեկացրել էին, որ «խտրականության դեմ պայքարի մասին» առանձին օրենք ընդունելու նպատակահարմարության քննարկումների շրջանակներում իրավական ուսումնասիրություն է կատարվել, որտեղ վերլուծվել են խտրականության արգելմանը վերաբերող հարցերը և հիշեցրել էին, որ 2010թ. հավանություն է տրվել Գենդերային քաղաքականության հայեցակարգին, իսկ 2011թ. հաստատվել է ՀՀ գենդերային քաղաքականության 2011-2015 թթ. ռազմավարական ծրագիրը:

Առողջապահության նախարարությունից հայտնել էին, որ խնդրի կարգավորումը դուրս է ՀՀ իրենց իրավասությունների շրջանակներից, թեև համապատասխան մարմիններից առաջարկներ ստանալու դեպքում պատրաստ են աջակցություն ցուցաբերել:

Վարչապետն ու ԱԺ 131 պատգամավորներից որևէ մեկը չէր արձագանքել իրենց հասցեագրված նամակին:

Այսպիսով, սահմանադրական փոփոխությունները ցույց տվեցին, որ Հայաստանի իշխանությունները շահագրգռված չեն ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանությամբ, դեռ ավելին հակված են նրանց իրավունքներն ավելի սահմանափակելուն: Մինդեռ 2015թ. ՄԱԿ-ի Համընդհանուր պարբերական դիտարկման ժամանակ ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանությանն վերաբերյալ բոլոր 6 առաջարկությունները Հայաստանն ընդունել է:

Եզրակացություն

Այսպիսով, ԼԳԲՏ անձանց մարդու իրավունքների վիճակը շարունակում է մնալ մտահոգիչ, ինչին նպաստող հանգամանքները բազմազան են՝ կապված օրենսդրաիրավական ոչ բավարար կարգավորումների, պետական մարմինների կողմից ատելություն սերմանող վերաբերմունքի, իրազեկվածության պակասի և այլ գործոնների հետ:

ՀՀ իշխանությունները Հայաստանի ԼԳԲՏ քաղաքացիների համար ապահով միջավայր և հավասար հնարավորություններ ստեղծելու փոխարեն էլ ավելի են սրում նրանց խնդիրները՝ թույլ տալով ոչ միայն ատելության խոսքի դրսևորումներ, այլ նաև նման խոսքի կամ խտրականության այլ դրսևորումների նկատմամբ խրախուսական վերաբերմունք՝ չկիրառելով կամ սխալ կիրառելով օրենքի՝ նման արարքների համար պատասխանատվություն նախատեսող դրույթները: Դա պարզ է դառնում թե՛ իշխող Հանրապետական կուսակցության և խորհրդարանական այլ խմբակցությունների անդամների ելույթներից, թե՛ նրանց կողմից ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների ոտնահարման դեպքերից կամ օրենքով նոր սահմանափակումներ նախատեսելու միտումից:

ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ հասարակության վերաբերմունքը ավելի ու ավելի բացասական է դառնում, իսկ պետությունը ոչ մի քայլ չի ձեռնարկում երևույթը վերացնելու համար: Նկատվում է անձի սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության հիմքով կատարված հանցագործությունների թվի աճ: 2015թ. գրեթե չի եղել ուլորտ, որտեղ ԼԳԲՏ անձինք խտրականության զոհ չդառնան:

Այսպիսի անապահով միջավայրի պատճառներից է նաև ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների սահմանափակումներն ու նրանց նկատմամբ խտրականության արգելքին վերաբերող օրենսդրական բացը, ինչի մասին խոսվում է արդեն տարիներ շարունակ: Խտրականության արգելքի վերաբերյալ դրույթ է նախատեսված ինչպես ՀՀ Սահմանադրությամբ, այլ նաև ՀՀ ներպետական օրենսդրության մաս կազմող միջազգային պայմանագրերով ինչը, սակայն, չի ապահովում ԼԳԲՏ անձանց՝ զերծ մնալ պետական մարմինների կողմից խտրական վերաբերմունքից: Իշխանությունները խուսափում են տարբեր պետությունների կողմից առաջարկված օրենսդրական լրացուցիչ կարգավորումներից, որոնցով մասնավորապես կարգելվի սեռական կողմնորոշման կամ գենդերային ինքնության հիմքով խտրական վերաբերմունքի դրսևորումները: ԼԳԲՏ անձանց՝ իրենց իրավունքներն հավասարության պայմաններում իրացնելու համար մնում է ապավինել միայն ՀԿ-ներին:

Հայաստանում լայն տարածում ունեն ոչ միայն անձի սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության հիմքով խտրականության դեպքերը, այլ նաև ԼԳԲՏ անձանց հետ ասոցացման հիմքով խտրականության դրսևորումները: Ատելություն և խտրականություն սերմանող խոսքը է ոչ միայն ԼԳԲՏ անձանց վրա, այլև իրենց աջակիցների կամ վերջիններիս հետ այլ կերպ կապված անձանց վրա, ինչը շատերին կարող է սահմանափակել իրենց գործողություններում:

Այսպիսով, սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության հիմքով խտրականության դրսևորումները սկսում են ԼԳԲՏ համայնքից դուրս տարածվել, ինչը կարող է ավելի բարդացնել ոչ միայն ԼԳԲՏ անձանց, այլ նաև նրանց աջակիցների համար ապահով միջավայրի ստեղծումը, ինչպես նաև ԼԳԲՏ մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող անհատների և կազմակերպությունների գործունեությունը:

Հասարակության մեջ ԼԳԲՏ անձանց դեմ խոսելու պատվաբերությունը Հայաստանում ևս ցույց տվեց, որ կարող է լինել հենց նույնասեռական անձի կողմից:

Առաջարկություններ

Պետական մարմիններին՝

- ▼ Դադարեցնել պետական մարմինների ներկայացուցիչների կողմից ԼԳԲՏ անձանց վիրավորող, նրանց նկատմամբ ատելություն և խտրականություն սերմանող հայտարարությունները: Չեռնարկել համապատասխան միջոցներ պետական մարմինների ներկայացուցիչների կողմից ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ ատելություն, անհանդուրժողականություն սերմանող խոսքը կանխելու, իսկ տեղի ունեցած դեպքերում՝ այդ անձանց պատասխանատվության ենթարկելու առիթով:
- ▼ Ամբողջական, օբյեկտիվ և բազմակողմանի քննություն իրականացնել ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների խախտումների առիթով՝ բացառելով քննություն իրականացնող մարմիններում ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ խտրական, կանխակալ վերաբերմունքը և դադարեցնելով ԼԳԲՏ անձանց դիմումների դեպքում գործը ի վնաս տուժողի լուծելու արատավոր պրակտիկան:
- ▼ Չեռնարկել համապատասխան միջոցներ փակ հաստատություններում ԼԳԲՏ անձանց անվտանգությունն ապահովելու, դաժան և արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի դեպքերը կանխելու, իսկ նման դեպքերում՝ պատշաճ քննություն իրականացնելու համար:
- ▼ Չեռնարկել համապատասխան միջոցներ պետական մարմիններում ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ խտրական վերաբերմունքը կանխելու համար, այդ թվում՝ ոստիկանության և դատախազության մարմիններում ծառայողների, դատավորների վերապատրաստումների, իրազեկումների և այլ միջոցներով:
- ▼ Ընդունել խտրականությունը կանխարգելող, ինչպես նաև արգելող՝ քաղաքացիական, վարչական և քրեական պատասխանատվություն սահմանող առանձին համապարփակ օրենսդրություն, որը կապահովի խտրականությունից պաշտպանված լինելու անձի իրավունքը նաև սեռական կողմնորոշման և գենդերային ինքնության հիմքով:
- ▼ Վերանայել ատելության խոսքն արգելող ՀՀ օրենսդրությունը, սահմանել «ատելության խոսք» հասկացությունը, պատասխանատվություն սահմանել որոշակի հատկանիշներով օժտված անձանց, ներառյալ ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ ատելություն, անհանդուրժողականություն սերմանող խոսքի արգելքը:
- ▼ Վերանայել ատելության հիմքով հանցագործություններն արգելող ՀՀ օրենսդրությունը, մասնավորապես նախատեսել անձի նկատմամբ սեռական կողմնորոշման և/կամ գենդերային ինքնության հիմքով կատարված հանցագործությունը՝ որպես քրեական պատիժը և պատասխանատվությունը ծանրացնող հանգամանք:
- ▼ Խթանել հանդուրժողականության, հավասարության գաղափարներ պետական մարմինների ծառայողների, մասնավորապես ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների, ՀՀ Կառավարության ներկայացուցիչների և պաշտոնատար այլ անձանց շրջանում:
- ▼ Խթանել հանդուրժողականության, հավասարության գաղափարները հասարակությունում, մասնավորապես հրապարակայնորեն հանդես գալ հանդուրժողականություն սերմանող հայտարարություններով՝ ճանաչելով ԼԳԲՏ անձանց հասարակության լիիրավ անդամներ և քաղաքացիներ լինելու փաստը:

Չանգվածային լրատվության միջոցներին`

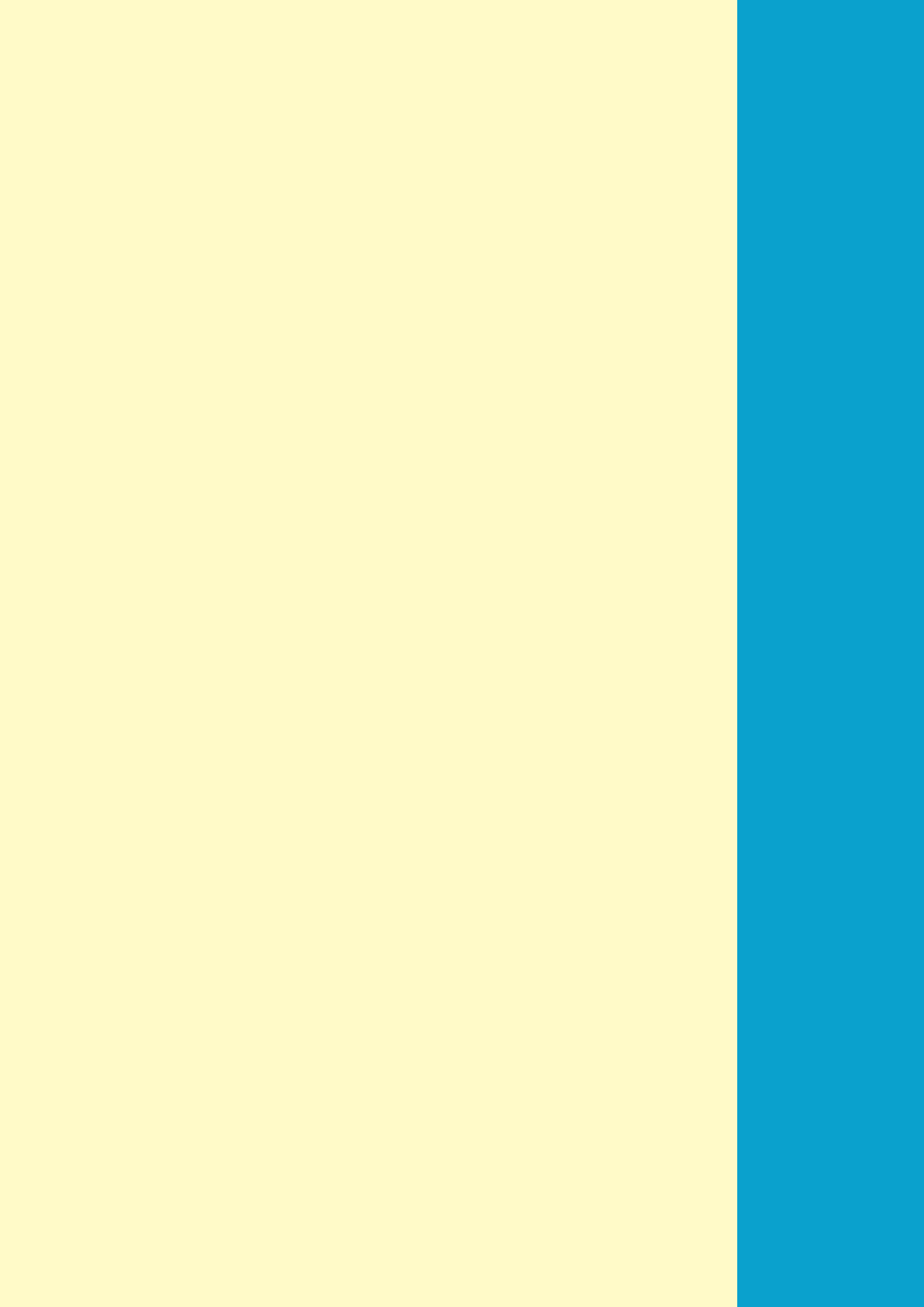
- ▼ Դադարեցնել ԼԳԲՏ անձանց նկատմամբ ատելություն և անհանդուրժողականություն սերմանող հրատարակումները` հասարակությանը մատուցելով գրագետ, էթիկապես ընդունելի և ԼԳԲՏ մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանք սերմանող հրատարակումներ:
- ▼ Չշահարկել ԼԳԲՏ անձանց առնչվող ցանկացած թեմա` զերծ մնալով հասարակության մեջ անհարկի անհանդուրժողականություն և ատելություն սերմանելուց:

Միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպություններին`

- ▼ Պատշաճ կերպով վերահսկել Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնած ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պարտավորությունների կատարման գործընթացը:
- ▼ Հանդես գալ պաշտոնական հայտարարություններով` ի աջակցումն ՀՀ-ում ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանության կարևորության և առաջնայնության:
- ▼ Մարդու իրավունքներին առնչվող իրենց զեկույցներում անդրադառնալ սույն զեկույցում բարձրացված ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների խախտումների ձևավորված պրակտիկային:

Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակին`

- ▼ Բարձրացնել հասարակության տեղեկացվածության մակարդակը խտրականության, և դրանից բխող բացասական հետևանքների մասին, ժողովրդավարական հասարակությունում խտրականության բացառման կարևորության և հավասարության սկզբունքների մասին:
- ▼ Բարձրացնել հասարակության տեղեկացվածությունը ատելության կոչերի և դրա քարոզչության հակաօրինականության մասին:
- ▼ Իրականացնել համապատասխան ջատագովություն խտրականության դեմ արդյունավետ օրենք մշակելու և ընդունելու, ինչպես նաև այլ իրավական փաստաթղթերում համապատասխան փոփոխություններ կատարելու մասին:

Հանրային տեղեկատվություն և գիտելիքի կարիք ՀԿ

Է-փոստ՝ info@pinkarmenia.org
հեռախոս՝ +374 60 377277

pinkarmenia.org